

ปัญหาและอุปสรรคการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการประกันชีวิต

4.1 ปัญหาและอุปสรรคการบังคับใช้กฎหมายแพ่งและพาณิชย์

4.1.1 ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวกับการทำธุรกรรมการประกันชีวิต

การทำประกันชีวิตในปัจจุบันโดยทั่วไปนั้น ตัวแทนประกันชีวิตจะเป็นผู้ออกไปติดต่อกับบุคคลอื่นๆ เพื่อเชื้อเชิญและชักชวนให้บุคคลเหล่านั้นทำประกันชีวิตกับผู้รับประกันชีวิต หากบุคคลใดสนใจจะทำประกันชีวิตกับผู้รับประกันชีวิตแล้ว ต้องกรอกข้อความลงในเอกสารชนิดหนึ่ง เรียกว่า "คำขอเอาประกันภัย" (application หรือ proposal form) คำขอเอาประกันภัยนี้ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษว่า ให้ทำเป็นลายลักษณ์อักษร ฉะนั้น จึงอาจทำด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษรก็ได้ แต่ทางปฏิบัติจะทำการเป็นลายลักษณ์อักษรโดยผู้รับประกันชีวิตเป็นผู้กำหนดข้อความในคำขอเอาประกันภัยเอง เพื่อให้ได้บุคคลที่มีคุณสมบัติตามที่ต้นต้องการจะทำสัญญาด้วย โดยใช้วิธีตั้งคำถามให้ผู้เอาประกันชีวิตตอบ และปกติจะมีข้อความ และมีคำถามเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้คือ

(1) วัตถุประสงค์เอาประกันภัยคือ สิ่งที่น่ามาประกันภัย ในสัญญาประกันชีวิต วัตถุประสงค์เอาประกันภัยก็คือ ตัวบุคคล ซึ่งต้องระบุชื่อ และนามสกุลของผู้นั้นลงในกรมธรรม์ประกันภัย

(2) ภัยใดที่ผู้รับประกันภัยรับเสี่ยงคือ ประเภทของภัย หรือเงื่อนไขการชดใช้เงินของผู้รับประกัน

(3) ราคาแห่งมูลประกันภัย ถ้าหากได้กำหนดกันไว้ หมายความว่าถึง ราคาของส่วนได้เสียที่ผู้เอาประกันมีอยู่ในวัตถุประสงค์เอาประกันภัย แต่ในสัญญาประกันชีวิตเราถือว่าชีวิตของคนเรามีค่าไม่อาจประมาณราคาเป็นเงินได้ รายการนี้จึงไม่มีสำหรับกรมธรรม์ประกันชีวิต เพราะในสัญญาประกันชีวิตเราถือหลักการชดใช้ว่า ชดใช้เป็นเงินจำนวนแน่นอนตามจำนวนที่ตกลงกันไว้ในสัญญาประกันชีวิตไว้ แต่ก็มีข้อยกเว้นในกรณีที่เจ้าหน้าที่เอาประกันชีวิตลูกหนี้ ซึ่งเจ้าหน้าที่มีส่วนได้เสียเท่ากับจำนวนหนี้ที่ลูกหนี้เป็นหนี้อยู่ และราคาของส่วนได้เสียจะลดลงทุกครั้งที่ลูกหนี้ผ่อนชำระหนี้ให้เจ้าหน้าที่ และส่วนได้เสียของเจ้าหน้าที่จะหมดไปเมื่อลูกหนี้ชำระหนี้ให้เจ้าหน้าที่ครบถ้วนแล้ว

(4) จำนวนเงินซึ่งเอาประกันภัยคือ จำนวนเงินที่ผู้รับประกันชีวิตสัญญาว่าจะชดใช้ให้กับผู้เอาประกันชีวิต หรือผู้รับประโยชน์

(5) จำนวนเบี้ยประกันภัย และวิธีส่งเบี้ยประกันภัย จำนวนเบี้ยประกันภัยคือ จำนวนเงินที่ผู้เอาประกันชีวิตจะต้องชำระให้กับผู้รับประกันชีวิตเพื่อตอบแทนการรับเสี่ยงภัยของผู้รับประกันชีวิต ส่วนวิธีส่งเบี้ยประกันภัยนั้นก็คือ วิธีการชำระเบี้ยประกันภัยว่า ชำระครั้งเดียวหรือชำระเป็นงวดรายปี รายหกเดือน รายสามเดือน หรือรายเดือน เป็นเงินงวดละเท่าใด กำหนดส่งแต่ละงวดเมื่อใด

(6) ถ้าหากสัญญาประกันภัยมีกำหนดเวลา ต้องระบุเวลาเริ่มต้นและเวลาสิ้นสุดไว้ด้วย รายการนี้ มิได้บังคับเด็ดขาดว่าต้องมี เป็นแต่ว่าถ้ามีก็ระบุลงไป ในสัญญาประกันชีวิตแบบตลอดชีพจะมีแต่เวลาเริ่มต้นเท่านั้น ส่วนเวลาสิ้นสุดไม่มี เพราะการประกันแบบตลอดชีพเป็นการประกันชีวิตที่ผู้รับประกันชีวิตสัญญาว่า จะจ่ายเงินให้กับผู้รับประโยชน์เมื่อผู้เอาประกันชีวิตถึงแก่กรรม โดยไม่คำนึงว่าจะมรณะเมื่อใดคือ ให้ความคุ้มครองตลอดชีวิตของผู้เอาประกันชีวิต

(7) ชื่อหรือยี่ห้อของผู้รับประกันภัยคือ ชื่อของบริษัทประกันชีวิตที่เป็นผู้รับประกันชีวิต ซึ่งเป็นคู่สัญญากับผู้เอาประกันชีวิต และเป็นผู้รับเสี่ยงภัยของผู้เอาประกันชีวิต

(8) ชื่อหรือยี่ห้อของผู้เอาประกันภัยคือ ชื่อของผู้มีหน้าที่ชำระเบี้ยประกันภัยซึ่งเป็นคู่สัญญากับผู้รับประกันชีวิต

(9) ชื่อของผู้รับประโยชน์ (ถ้ามี) รายการนี้จะมีหรือไม่ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการทำทำสัญญาประกันชีวิต ถ้าเป็นการประกันชีวิตเพื่อประโยชน์ของผู้เอาประกันชีวิตเองก็ไม่มีชื่อผู้รับประโยชน์รายการนี้ แต่ถ้าเป็นการประกันชีวิตเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นก็ต้องระบุชื่อของผู้รับประโยชน์ลงในกรมธรรม์ประกันภัย แต่ถ้าไม่ระบุลงไปก็ไม่ทำให้สัญญาประกันชีวิตเสียไป เพราะถ้าผู้เอาประกันชีวิตถึงแก่กรรม จำนวนเงินเอาประกันภัยก็จะถือว่าเป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมของผู้เอาประกันชีวิต

(10) วันทำสัญญาประกันชีวิตคือ วันที่สัญญาประกันชีวิตเกิดขึ้น รายการนี้จำเป็นต้องมีเสมอเพื่อให้รู้ว่า สัญญาประกันชีวิตเกิดขึ้นเมื่อใด เมื่อสัญญาประกันชีวิตเกิดขึ้นแล้วก็จะมิผลผูกพันคู่สัญญาให้ต้องปฏิบัติตามสัญญาคือ ผู้เอาประกันชีวิตมีหน้าที่ต้องส่งเบี้ยประกันและฝ่ายผู้รับประกันชีวิตมีหน้าที่ต้องรับเสี่ยงภัยของผู้เอาประกันหรือผู้ที่ถูกเอาประกันชีวิตไว้

(11) สถานที่และวันที่ได้ทำกรรมกรรมประกันชีวิต วันทำกรรมกรรมประกันชีวิต อาจเป็นวันเดียวกับวันทำสัญญาประกันชีวิตก็ได้ หรืออาจเป็นวันหลังจากวันทำสัญญาก็ได้ เพราะเมื่อได้มีการทำสัญญากันแล้วจึงมีการทำกรรมกรรมประกันชีวิตเพื่อส่งมอบให้กับผู้เอาประกันชีวิต ส่วนสถานที่ทำกรรมกรรมประกันชีวิตนั้น โดยปกติก็ได้แก่สำนักงานใหญ่หรือสำนักงานสาขาของบริษัท

(12) การกำหนดเบี้ยประกันภัยเพิ่มขึ้นเป็นพิเศษ

ในสัญญาประกันชีวิตนั้น การกำหนดจำนวนเบี้ยประกันชีวิตที่ผู้เอาประกันชีวิตจะต้องชำระให้กับผู้รับประกันชีวิตขึ้นอยู่กับขนาดหรือสภาพของความเสียหาย ถ้าหน้าที่การงานหรืออาชีพ หรืออายุของผู้เอาประกันชีวิตมีความเสี่ยงภัยมากจำนวนเบี้ยประกันก็จะมากตามขนาดของความเสียหาย แต่ถ้าความเสียหายมีน้อยจำนวนเบี้ยประกันชีวิตก็จะน้อยตามไปด้วย เช่น ผู้เอาประกันชีวิตที่มีอายุมากย่อมต้องเสียเบี้ยประกันชีวิตมากกว่าผู้เอาประกันชีวิตที่มีอายุน้อยและถ้ามีพฤติกรรมหรือเหตุการณ์อันใดอันหนึ่งเกิดขึ้นทำให้ความเสี่ยงภัยเพิ่มขึ้นเป็นการชั่วคราวในกรณีเช่นนี้ ผู้รับประกันยอมจะต้องคิดเบี้ยประกันเพิ่มขึ้นเป็นพิเศษ และเมื่อพฤติกรรมหรือเหตุการณ์นั้นหมดไปแล้ว ผู้เอาประกันชีวิตก็ควรจะได้รับส่วนลดเบี้ยประกันลง ทั้งนี้เพื่อความยุติธรรมในระหว่างผู้เอาประกันชีวิตด้วยกัน เพราะการประกันชีวิตเป็นการเสี่ยงภัยร่วมกันในระหว่างผู้เอาประกันชีวิตกลุ่มเดียวกัน ดังนั้น มาตรา 864 จึงได้บัญญัติไว้ว่า "เมื่อคู่สัญญาประกันภัยยกเอาภัยใดโดยเฉพาะเป็นข้อพิจารณาในการวางกำหนดจำนวนเบี้ยประกันภัยเช่นนั้น ลื่นไปหาไม่แล้ว ท่านว่าภายหน้าแต่นั้นไป ผู้เอาประกันภัยชอบที่จะลดเบี้ยประกันภัยลงตามส่วน" ตัวอย่าง เช่น นายแดงได้ขอเอาประกันชีวิตไว้กับบริษัทประกันชีวิตแห่งหนึ่งในขณะทำสัญญานายแดงแจ้งว่าตนกำลังป่วยเป็นนิวโมโต จะต้องเข้ารับการผ่าตัดในอีกหนึ่งเดือนข้างหน้า การผ่าตัดย่อมเป็นเหตุที่ทำให้ความเสี่ยงภัยเพิ่มขึ้นเป็นพิเศษ บริษัทประกันชีวิตจึงขอคิดเบี้ยประกันภัยเพิ่มขึ้นอีก 500 บาท ต่อมานายแดงได้ผ่าตัดนิวโมนายเป็นปกติแล้ว นายแดงชอบที่จะได้ลดเบี้ยประกันชีวิตส่วนที่เพิ่มขึ้นเป็นพิเศษ จำนวน 500 บาทนั้นลง และคงชำระเบี้ยประกันชีวิตในอัตราปกติ

เมื่อพิจารณาตามหลักแล้ว ผู้เอาประกันชีวิตจะอยู่ในฐานะเป็นผู้เสนอ โดยการเสนอนั้นต้องกรอกแบบฟอร์มของบริษัทผู้รับประกันชีวิต ค่าเสนอจะมีผลสมบูรณ์บังคับกันได้ตามกฎหมายก็ต่อเมื่อบริษัทผู้รับประกันชีวิตตกลงรับข้อเสนอรับทำประกันชีวิตด้วย และออกกรรมกรรมประกันชีวิตให้ แต่มีข้อพิจารณาอยู่ข้อหนึ่งคือ ปัจจุบันทั้งในประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และในประเทศไทย ผู้รับประกันชีวิตมักจะกำหนดเป็นเงื่อนไขไว้ในใบคำขอเอาประกันชีวิตและใน

กรมธรรม์ประกันชีวิตว่า ผู้รับประกันชีวิตยังไม่มี ความรับผิดชอบตามสัญญาประกันชีวิต จนกว่าจะ ได้มีการชำระเบี้ยประกันชีวิตงวดแรกแล้ว

ข้อกำหนดให้ชำระเบี้ยประกันชีวิตงวดแรกอันเป็นเงื่อนไขในใบคำขอเอาประกันชีวิตหรือในกรมธรรม์ประกันชีวิตนั้น เป็นข้อกำหนดอันเป็นเงื่อนไขในส่วนที่เกี่ยวกับผลบังคับของสัญญาประกันชีวิตคือ สัญญาประกันชีวิตใดที่ได้ทำขึ้นโดยยังไม่มี การชำระเบี้ยประกันชีวิตงวดแรก ผู้รับประกันชีวิตจะยังไม่มี ความรับผิดชอบตามเงื่อนไขในสัญญาดังกล่าว ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว สัญญาประกันชีวิตนั้นเกิดขึ้นโดยไม่ต้องมีการชำระเบี้ยประกันงวดแรกเลย¹ เพียงแต่ผู้รับประกันชีวิตตกลงทำสัญญาด้วยก็ถือว่า สัญญาประกันชีวิตเกิดขึ้นแล้ว แต่ตาม ที่ผู้เอาประกันชีวิตได้ชำระเบี้ยประกันงวดแรกตามข้อกำหนดดังกล่าว นั้นจะทำให้ผู้เอาประกันชีวิตได้รับความคุ้มครองตามที่ตนขอเอาประกันชีวิต ตามใบรับเงินชั่วคราว ซึ่งผู้เอาประกันชีวิตจะได้รับเมื่อชำระเบี้ยประกันงวดแรก ดังนั้น เมื่อผู้เอาประกันชีวิตได้แสดงเจตนาทำสัญญาประกันชีวิต แม้จะไม่ได้กรอกข้อความเกี่ยวกับการชำระเบี้ยประกันชีวิตงวดแรก และไม่ได้ชำระเบี้ยประกันภัยงวดแรกไปพร้อมกับคำขอเอาประกันชีวิตก็ตาม ก็ไม่เป็นเหตุให้คำขอเอาประกันชีวิตเป็นเพียงคำเชิญชวนแต่อย่างใด ผู้เอาประกันชีวิตยังคงเป็นผู้เสนอเมื่อคำเสนอ (คำขอเอาประกันชีวิตที่ได้กรอกข้อความเรียบร้อยแล้วแม้มิได้ชำระเบี้ยประกันชีวิตงวดแรก) นั้น มีผลสมบูรณ์ และในประเทศอังกฤษ ก็ถือว่า คำขอเอาประกันชีวิตเกิดผลบังคับเป็นคำเสนอทันทีที่ผู้เอาประกันชีวิตได้กรอกข้อความในคำขอเอาประกันชีวิตพร้อมทั้งลงนามและได้ยื่นคำขอเอาประกันชีวิตนั้นต่อผู้รับประกันชีวิตแล้ว

การใช้กล้อ้อลในการเข้าทำสัญญาประกันชีวิตนั้นจะเริ่มตั้งแต่การกรอกข้อความในแบบฟอร์มขอเอาประกันชีวิตของผู้เอาประกันชีวิต ซึ่งต้องเป็นข้อความจริงที่ไม่มีเจตนาปกปิด หลอกลวง ผู้รับประกันชีวิตและเพื่อความเป็นธรรมต่อผู้ร่วมเสี่ยงภัยรายอื่นๆ ด้วย หากมีการปกปิดความจริง หรือหลอกลวง เพื่อที่จะเข้าทำสัญญาประกันชีวิตแล้วก็อาจถูกบอกเลิกสัญญาในภายหลังได้ ดังเช่น ผู้เอาประกันชีวิตปกปิดความจริงว่า ตนเองมีอาชีพ ทำไร่ ขับรถยนต์ ชำระเบี้ยประกันภัยเอง และไม่เคยเอาประกันชีวิตไว้ก่อน ซึ่งความจริงแล้วไม่มีอาชีพ ใจทกก็เป็นผู้รับประโยชน์ตามกรมธรรม์ประกันชีวิต เป็นผู้ชำระเบี้ยประกันชีวิตให้ ศาลเห็นว่า การปกปิดข้อความจริงดังกล่าวถือว่าเป็นการแถลงความเท็จอันเป็นข้อสาระสำคัญซึ่งถ้าบริษัทจำเลยทราบความจริงแล้วย่อมจะบอกปิดไม่รับทำสัญญาประกันชีวิต สัญญาประกันชีวิตรายนี้จึงเป็นโมฆะ

¹ E.R.Hardy Ivamy, General principles of Insurance Law, 4d cd. (London: Butterworths, 1979), p.107-108.

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 865 เพราะพฤติการณ์ที่ปกปิดข้อความจริง ดังกล่าวนี้อาจถือว่ามีเจตนาไม่ดี และมีการทุจริตได้² หรือในกรณีตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2397/2536 น. ผู้เอาประกันชีวิตกับจำเลยในขณะที่ทำสัญญาประกันชีวิตมีสุขภาพไม่สมบูรณ์โดยป่วยเป็นโรคเบาหวานและตับแข็ง และละเว้นไม่เปิดเผยความจริงให้จำเลยทราบ ซึ่งหากจำเลยทราบจะบอกปิดไม่ตกลงทำสัญญาประกันชีวิตกับ น. การปกปิดข้อเท็จจริงดังกล่าวทำให้จำเลยสำคัญผิดในข้อเท็จจริงสัญญาประกันชีวิตระหว่างจำเลยกับ น. จึงเป็นโมฆียะเมื่อจำเลยบอกล้างแล้วจึงไม่ต้องรับผิดชอบต่อโจทก์

ผู้เอาประกันชีวิตมีหน้าที่ต้องเปิดเผยข้อความจริงให้ผู้รับประกันภัยทราบจะถือว่าการไม่ตรวจสอบสุขภาพของผู้เอาประกันชีวิตก่อนเป็นการละเว้นหาได้ไม่ แม้การประกันชีวิตในทุนประกันต่ำตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงพาณิชย์กำหนดไม่จำเป็นต้องตรวจสอบสุขภาพผู้เอาประกันชีวิตก็ยังถือไม่ได้ว่าผู้รับประกันชีวิตไม่ถือเอาเรื่องสุขภาพของผู้เอาประกันชีวิตเป็นสำคัญ

สัญญาประกันชีวิตที่กระทำโดยการฝ่าฝืนบทบัญญัติ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 865 วรรคแรก เป็นโมฆียะ ผู้รับประกันชีวิตย่อมมีสิทธิบอกล้างได้ หากไม่ใช้สิทธิบอกล้างสัญญาดังกล่าวย่อมใช้บังคับได้ จึงเป็นสิทธิของผู้รับประกันชีวิตว่าจะใช้สิทธิบอกล้างหรือไม่ก็ได้ ดังนั้น แม้ผู้รับประกันชีวิตจะใช้สิทธิบอกล้างเพียงแต่เฉพาะสัญญารายใดก็หาเป็นการไม่ชอบไม่³ หรือกรณี⁴ ขณะทำสัญญาประกันชีวิตผู้เอาประกันชีวิตรู้อยู่แล้วว่ามีสุขภาพไม่สมบูรณ์ป่วยเป็นโรคความดันโลหิตสูงอันเป็นโรคร้ายแรง แต่ผู้เอาประกันชีวิตละเว้นเสียไม่เปิดเผยข้อความจริงซึ่งเป็นสาระสำคัญของสัญญาประกันชีวิตให้จำเลยทราบตามเงื่อนไขในกรมธรรม์ประกันชีวิต หากจำเลยทราบข้อความจริงดังกล่าวแล้ว จำเลยจะไม่ตกลงทำสัญญาประกันชีวิตกับผู้เอาประกันชีวิต การปกปิดข้อความจริงของผู้เอาประกันชีวิต ทำให้จำเลยสำคัญผิดในข้อเท็จจริงสัญญาประกันชีวิตจึงตกเป็นโมฆียะ เมื่อจำเลยบอกล้างแล้วจำเลยไม่ต้องรับผิดชอบจ่ายเงินให้ตามสัญญาเพียงแต่คืนเบี้ยประกันชีวิตที่รับมาทั้งหมดให้ฝ่ายผู้เอาประกันชีวิตเท่านั้น

² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 175/2500

³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2397/2536

⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 599/2537

จากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 599/2537 นี้ ศาลฎีกาได้ตีความโดยพิจารณาถึงขอบเขตหน้าที่ของตัวแทนที่ได้รับมอบอำนาจมาจากการว่า ตัวแทนไม่มีหน้าที่ในการที่จะต้องแถลงข้อความจริงที่ผู้เอาประกันชีวิตมีหน้าที่จะต้องแถลงต่อผู้รับประกันชีวิตทราบ แต่ผู้เอาประกันชีวิตมีหน้าที่ตามมาตรา 865 ที่จะต้องแถลงข้อความจริงให้แก่ผู้รับประกันชีวิตทราบ การกระทำของผู้เอาประกันชีวิตในการที่ไม่กรอกข้อความในใบคำขอเอาประกันภัยดังกล่าวถือว่าเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต เพราะตนมีหน้าที่จะต้องเปิดเผยข้อความจริงตามมาตรา 865 กำหนดไว้ให้มีหน้าที่ต้องแถลงข้อความจริง คำพิพากษาศาลฎีกานี้ศาลตีความโดยพิจารณาจากความสุจริตของคู่สัญญาเป็นที่ตั้ง แต่ถ้าเป็นกรณีที่ผู้เอาประกันชีวิตสุจริตแถลงข้อความจริงให้แก่ตัวแทนทราบ โดยที่เข้าใจว่าตัวแทนคือ ตัวผู้รับประกันชีวิตโดยสุจริตนั้น แล้วตัวแทนมิได้แจ้งให้แก่ ผู้รับประกันชีวิตทราบ เพราะตัวแทนขาดจรรยาบรรณต้องการแต่เพียงค่า Commission จากการขายที่จะได้รับ ถ้าแถลงให้ผู้รับประกันชีวิตทราบก็อาจทำให้ผู้รับประกันชีวิตปฏิเสธไม่ยอมรับทำสัญญาประกันชีวิตด้วย ดังนี้เห็นว่า แม้ตัวแทนจะไม่มีหน้าที่ต้องแถลงข้อความจริงแต่การกระทำของผู้เอาประกันชีวิตเป็นการกระทำที่สุจริต ขอบที่ผู้รับประกันชีวิตจะยกเหตุมาปฏิเสธความรับผิดชอบไม่ได้ เมื่อตัวแทนทำให้เกิดความเสียหาย ตัวการควรไปไล่เบี้ยฟ้องร้องตัวแทนให้รับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ ตามมาตรา 812 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยถือเป็นการทำการโดยปราศจากอำนาจ หรือนอกเหนืออำนาจ

จากคำพิพากษาศาลฎีกาที่กล่าวมาจะเห็นว่า สัญญาประกันชีวิตเป็นสัญญาที่มีประโยชน์แก่ผู้เอาประกันอย่างมากทั้งขณะที่ยังมีชีวิตอยู่และเมื่อถึงแก่ความตายไปแล้ว กล่าวคือ เมื่อมีชีวิตอยู่หากป่วยหรือได้รับอุบัติเหตุก็จะได้รับเงินค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล หากผู้เอาประกันตายผลประโยชน์ก็จะตกแก่ผู้ที่อยู่ภายใต้การอุปการะของผู้เอาประกัน นับว่าเป็นหลักประกันที่มั่นคงประการหนึ่ง แต่สภาพความจริงในปัจจุบันบริษัทประกันชีวิตเอาเปรียบผู้เอาประกันชีวิตมาก โดยกำหนดเงื่อนไขในการจ่ายเงิน รวมทั้งกำหนดข้อยกเว้นที่ไม่ต้องรับผิดชอบมากมายหลายประการ ทำให้ขาดความนิยมในการทำสัญญาประกันชีวิต อย่างไรก็ตามธุรกิจประกันชีวิตทำกำไรให้แก่บริษัทประกันชีวิตอย่างมาก ทางบริษัทประกันชีวิตจึงระดมให้มีผู้เอาประกันมากๆ และวิธีหนึ่งที่ได้ผลก็คือตั้งตัวแทนขายประกันโดยเสนอผลประโยชน์ตอบแทนที่ดีทำให้มีผู้นิยมเป็นตัวแทนขายประกันหรือหาประกันมากและด้วยเหตุนี้ทำให้ตัวแทนขายประกันพยายามชักจูงทุกวิถีทางที่จะให้มีผู้เอาประกันชีวิต แม้กระทั่งผู้ที่เป็โรคร้ายแรงซึ่งทางบริษัทประกันชีวิตรู้แล้ว จะไม่ยอมเข้าทำสัญญาประกัน หรือเรียกเบี้ยประกันสูงขึ้น ทางตัวแทนขายประกันก็แนะนำให้ผู้เอาประกันทำสัญญาประกันชีวิตโดยกรอกข้อความที่ผิดต่อความเป็นจริง ครั้นเมื่อผู้เอา

ประกันชีวิตตายลง ทางบริษัทประกันกับออกคำสั่งสัญญาเช่นเดียวกับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 599/2537 นี้ เมื่อพิจารณาในแง่นี้แล้วจะเห็นว่าไม่เป็นธรรมแก่ผู้เอาประกันชีวิตโดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวบ้านที่ไม่รู้กฎหมายต้องถูกตัวแทนขายประกันหลอกให้เข้าทำสัญญาประกันดังกล่าว หรืออีกตัวอย่างหนึ่งซึ่งชี้ให้เห็นถึงความบกพร่องของสัญญานั้นเกิดจากความบกพร่องของฝ่ายผู้รับประกันชีวิต เช่นในกรณีของคำพิพากษาที่ 532/2500 ซึ่งศาลฎีกาได้เห็นว่าผู้แทนบริษัทรับประกันภัย ซึ่งมีฐานะเพียงนายหน้า มีหน้าที่หาผู้เอาประกันชีวิตรับเบี้ยประกันภัยไว้ แล้วส่งไปให้ผู้รับประกันชีวิตแต่ผู้เอาประกันชีวิตตายเสียก่อนที่ผู้รับประกันชีวิตสนองรับประกันชีวิต ดังนี้ สัญญาประกันชีวิตตกเป็นโมฆะ

คดีนี้ศาลฎีกาได้ตรวจสำนวนและประชุมปรึกษาคดีแล้ว ทางพิจารณาได้ความว่า เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2495 โดยคำชักชวนของนายประวิทย์ ผู้แทนบริษัทจำเลย นายตี มุลิกา ได้ทำคำขอเอาประกัน ค่าแกลงของผู้เอาประกันชีวิตในการที่แพทย์ตรวจร่างกาย และชำระฝากเงิน เบี้ยประกันชีวิตงวดแรกให้แก่ นายประวิทย์ ผู้แทนของบริษัทจำเลย นายประวิทย์ รวบรวมนำส่ง คำขอ ค่าแกลงเงินเบี้ยประกันภัยงวดแรกสองรายการรวมทั้งของนายตี นี้ด้วย ไปทางไปรษณีย์ ลงวันที่ 2 มิถุนายน 2495 ถึงบริษัทเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2495 บริษัทจำเลยได้พิจารณาคำขอเอาประกัน และใบตรวจของแพทย์จึงได้ยอมรับประกันชีวิตประเภทต่างๆ ตามคำขอของนายตี เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2495 โดยทำกรรมกรรมประกันชีวิตกับใบรับประกันงวดแรกตามจำนวนเงินที่นายประวิทย์ รับฝากไว้จาก นายตีและส่งมายังบริษัท แล้วส่งกรรมกรรมกับใบรับเงินนั้นไปยังนายประวิทย์ เพื่อมอบให้แก่นายตี ผู้ขอเอาประกันชีวิต แต่นายประวิทย์ ส่งกรรมกรรมกับใบรับเงินนั้นคืนมายังบริษัทจำเลย เพราะนายตีได้ถูกคนร้ายยิงตายเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2495

ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า นายตีได้เสนอคำขอเอาประกันชีวิตต่อบริษัทจำเลย โดยผ่านทางนายประวิทย์ ผู้แทนบริษัทแต่เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2495 พร้อมด้วยชำระเบี้ยประกันงวดแรก เงิน 506 บาท แต่เนื่องด้วยการปฏิบัติงานของ นายประวิทย์ ล่าช้าเพิ่งส่งคำขอนั้นมาเมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2495 ทางไปรษณีย์ถึงบริษัทจำเลยวันที่ 10 เดือนนั้น และบริษัทจำเลยสนองรับประกันชีวิตนายตี โดยออกกรรมกรรมให้ในวันที่ 12 เดือนเดียวกัน โดยไม่รู้ว่านายตี ได้ตายเสียก่อนแล้วตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน โดยถูกผู้ร้ายยิงตาย ฉะนั้น ศาลฎีกาเห็นว่า สัญญาประกันชีวิตนายตีที่บริษัทจำเลยสำคัญผิดยอมรับประกันนั้นตกเป็นโมฆะ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 889 แล้วที่ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษาให้ยกฟ้องโจทก์เสียสิ้นชอบแล้ว ฎีกาโจทก์ฟังไม่ขึ้น จึงพิพากษายืน ให้ยกฎีกาโจทก์ ค่าทนายชั้นศาลฎีกาให้เป็นพับไป

จากคำพิพากษาศาลฎีกา⁵ จะเห็นว่าความบกพร่องของสัญญา⁵ ไม่ได้เกิดจากความบกพร่องของผู้เอาประกันชีวิตเลย แต่ความบกพร่องนั้นเกิดจากตัวแทนซึ่งเป็นฝ่ายผู้รับประกันชีวิต ทำให้ผู้เอาประกันชีวิตซึ่งกระทำการด้วยความสุจริตต้องเสียประโยชน์

ในความเป็นจริงตามปกติการรับประกันชีวิตนั้น ตัวผู้รับประกันชีวิตมักจะไม่ได้อัดต่อกันเองโดยตรง แต่มีคนกลางติดต่อให้ จึงมักจะเกิดปัญหาขึ้นบ่อยๆ ถึงฐานะคนกลางนี้ว่าเป็นตัวแทนของฝ่ายใด และมีอำนาจกระทำการเพียงใด ตามปกติผู้ซึ่งอ้างตัวว่าเป็นผู้แทนบริษัทรับประกันชีวิตนั้น แต่ไม่ได้รับอำนาจให้ตกลงทำสัญญารับประกันชีวิตได้ด้วย เป็นแต่ทำหน้าที่รับคำขอทำสัญญาส่งไปยังบริษัทเท่านั้น บริษัทเป็นผู้ตัดสินใจทำคำสนองเอง แม้จะมีอำนาจกระทำการแทนอยู่บ้าง ก็เท่าที่ได้รับมอบหมาย เช่น รับคำขอรับเงินค่าประกันชีวิต เป็นต้น ทั้งนี้ย่อมจะต้องพิจารณาตามกฎหมายว่าด้วยตัวแทน คืออาจมีการมอบอำนาจโดยตรง หรือโดยปริยายก็ได้ แล้วแต่ข้อเท็จจริงเป็นเรื่องๆ ไป แต่ตามปกติแล้วผู้แทนเหล่านี้ไม่ได้รับอำนาจให้ทำสัญญา⁵ ข้อเท็จจริงที่จะพิจารณาว่าผู้แทนได้รับอำนาจให้ทำสัญญาหรือไม่มักจะพิจารณาได้ตามแบบพิมพ์ต่างๆ ที่บริษัทมอบให้ผู้แทนไป เช่น ใบรับเงิน เป็นต้น ข้อความในใบรับเงินนั้น ถ้ามีความเพียงรับเงินเบี้ยประกันภัยไว้เท่านั้น ยังไม่พอแสดงว่ามีสัญญา เพราะเป็นแต่รับเงินเพื่อส่งไปยังบริษัทพร้อมกับค่าเสนอเท่านั้น แต่ถ้าข้อความในใบรับเงินแสดงว่ามีสัญญาแล้ว ข้อความนั้นย่อมผูกพันบริษัท เพราะเป็นใบรับแบบพิมพ์ของบริษัทเอง บริษัทย่อมผูกพันตามแบบพิมพ์ของตน ในคดีข้อเท็จจริงมีแต่ว่าผู้แทนรับเงินฝากไว้ จึงยังไม่มีสัญญาจนกว่าบริษัทจะสนอง เมื่อบริษัทสนองรับ ปรากฏว่า นายตี ตายแล้วจึงเป็นแสดงเจตนา โดยสำคัญผิดในวัตถุแห่งสัญญา เป็นสาระสำคัญของนิติกรรมตกเป็นโมฆะ⁶

4.1.2 การใช้กลฉ้อฉลในการประกันชีวิต

ในการเข้าทำสัญญาประกันชีวิตในปัจจุบันนั้น ผู้เอาประกันชีวิตที่กระทำการโดยไม่สุจริตจะพยายามใช้กลลวงทุกวิถีทางเพื่อที่จะให้ตนเองเข้าทำสัญญาประกันชีวิตได้เพื่อที่มุ่งหวังเงินจากการประกันชีวิต โดยที่ตนเองก็ทราบดีถึงความบกพร่องของตนเองที่เป็นอยู่ โดยอาจจะเป็นการใช้กลฉ้อฉลถึงขนาด การใช้กลฉ้อฉลเพื่อเหตุ หรือการใช้กลฉ้อฉลโดยการนิ่ง เช่น

⁵ Prestone & Colinvaux Insurance, 1950 หน้า 290.

⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 532/2500

การปกปิดความเจ็บป่วยของผู้เอาประกันชีวิตที่มีอยู่ก่อนที่จะเข้าทำสัญญาประกันชีวิต หรือปกปิดว่าตนเองเป็นผู้มีส่วนได้เสียในชีวิตของผู้ถูกเอาประกันชีวิต แต่เนื่องจากสัญญาประกันชีวิตเป็นสัญญาที่ต้องการความสุจริตอย่างยิ่งของสัญญา ดังนั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 865 วรรคแรก จึงได้บัญญัติผลของการใช้กล้อฉลไว้โดยเฉพาะไม่ว่าจะเป็นกล้อฉลถึงขนาด กล้อฉลเพื่อเหตุ หรือ กล้อฉลโดยการนิ่งก็ตาม ให้สัญญาประกันชีวิตนั้นตกเป็นโมฆียะ

กล้อฉล หมายถึง การที่บุคคลคนหนึ่งกระทำการหลอกลวงใดๆ ก็ตามทำให้บุคคลหนึ่งเข้าใจข้อเท็จจริงผิดไปจากความเป็นจริง (คือทำให้เขาสำคัญผิด) แล้วผู้ถูกหลอกลวงได้แสดงเจตนาเข้าทำนิติกรรม ซึ่งมีจะนั้นแล้วจะไม่ทำหรือกระทำในเงื่อนไขที่แตกต่างออกไป ดังนั้นกล้อฉลทำให้เจตนาเสื่อมเสีย เพราะทำให้ผู้แสดงเจตนาสำคัญผิด และความสำคัญผิดนี้มีความสำคัญเสมอเพราะมาจากกล้อฉล จึงไม่จำเป็นที่ความสำคัญผิดนี้จะมีความสำคัญผิดที่ปกติเป็นสาระสำคัญหรือไม่ แม้เป็นความสำคัญในมูลเหตุจูงใจก็ตาม ก็ถือได้ว่าจากความสำคัญผิดนั้น ได้มีการหลงเชื่อถือว่าถึงขนาดแล้ว⁷

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้วางหลักเกณฑ์อันอาจสรุปได้ถึงประเภทของกล้อฉลจากหลักเกณฑ์การกระทำอันมีลักษณะต่างๆ กันโดยแยกพิจารณาได้ดังนี้

(1) กล้อฉลถึงขนาด

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 159 บัญญัติว่า “การแสดงเจตนาเพราะ ถูกกล้อฉลเป็นโมฆียะ

การถูกกล้อฉลที่จะเป็นโมฆียะตามวรรคหนึ่ง จะต้องถึงขนาดซึ่งมิได้มีการกล้อฉลดังกล่าว การอันเป็นโมฆียะนั้นคงจะมีได้กระทำขึ้น...”

จากบทบัญญัติมาตรา 159 ดังกล่าวได้กำหนดถึงประเภทของกล้อฉลที่มีผลให้นิติกรรมอันเกิดจากกล้อฉลนั้นตกเป็นโมฆียะ นั่นคือกล้อฉลถึงขนาด

กล้อฉลถึงขนาด คือ กล้อฉลที่มีลักษณะจูงใจให้บุคคลแสดงเจตนาทำนิติกรรมซึ่งหากไม่มีกล้อฉลเช่นนั้น คู่กรณีฝ่ายนั้นจะไม่แสดงเจตนาทำนิติกรรมขึ้นเลย นั่นคือการใช้อุบายหลอกลวงหรือแสดงข้อความอันเป็นเท็จถึงขนาด เป็นการชักจูงให้ผู้ถูกหลอกลวงหรือถูกปกปิด

⁷ จำปี โสทธิพันธ์, คำอธิบายหลักกฎหมายนิติกรรม – สัญญา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชนจำกัด, 2540), พิมพ์ครั้งที่ 3 หน้า 115.

ความจริงเข้าทำนิติกรรม และการที่ผู้ถูกหลอกลวงได้แสดงเจตนาทำนิติกรรมเพราะการถูกหลอกลวงนี้ ถ้าเป็นกรณีที่ผู้ถูกหลอกลวงได้หลงเชื่อตามที่ได้มีบุคคลอื่นหลอกลวงนั้นก็ดีหรือถึงแม้จะหลงเชื่อแต่โดยลักษณะแห่งความเป็นจริงแล้ว ผู้ถูกหลอกลวงนั้นแม้จะมีได้ถูกหลอกลวงโดยเหตุกลฉ้อฉลนั้นก็จะมีการทำนิติกรรมนั้นอยู่นั่นเองย่อมจะถือได้ว่าการหลอกลวงนั้นไม่ใช่กลฉ้อฉลอันถึงขนาด แต่กลฉ้อฉลใดจะถึงขนาดหรือไม่ถึงขนาดนั้นจะต้องพิจารณาต่อไปเป็นรายๆ ดังเช่น ก.บอกขายรถยนต์ให้แก่ ข. โดยหลอกลวงว่ารถยนต์คันที่ต้องการขายนั้นเป็นรถคันใหม่ไม่เคยใช้งานหรือไม่เคยเสีย เป็นรถใหม่เพิ่งออกจากโรงงานซึ่งเป็นการแสดงข้อความเท็จซึ่งถ้า ก. นั้นมิได้หลงเชื่อแต่ก็ได้แสดงเจตนาทำนิติกรรมเพราะเห็นว่ารถนั้นมีราคาถูกกว่าท้องตลาดมาก ลักษณะเช่นนี้ก็มิใช่กลฉ้อฉลอันถึงขนาด หรือแม้แต่กรณีที่ ข. เข้าทำนิติกรรมโดยหลงเชื่อในการที่ ก. ได้หลอกลวงนั้น แต่ในความเป็นจริงแล้วตามเจตนาหรือตามจุดประสงค์ของ ข. นั้นไม่ถือว่าความเก่าใหม่ เป็นสาระสำคัญ แต่ถือว่ารถยนต์นั้นมีราคาถูกเป็นความพึงพอใจของตนนั้นจึงได้เข้าแสดงเจตนาทำนิติกรรม กรณีเช่นนี้ก็มิใช่กลฉ้อฉลอันถึงขนาดเช่นเดียวกัน เป็นต้น⁹

กลฉ้อฉลนั้นกฎหมายมิได้จำกัดไว้ว่าต้องเป็นกลฉ้อฉลในสิ่งใดโดยเจาะจงดังที่บัญญัติในเรื่องความสำคัญผิด แต่พิจารณาจากความหนักเบาของกลฉ้อฉลนั่นเองประกอบกับพฤติการณ์ว่าเป็นกลฉ้อฉลถึงขนาดหรือกลฉ้อฉลเพื่อเหตุ ดังนั้น จึงอาจมีการทำกลฉ้อฉลกันได้ทั้งในสาระสำคัญแห่งนิติกรรม คุณสมบัตินั้นของคุณ หรือ ทรัพย์สินทั้งที่เป็นสาระสำคัญหรือไม่เป็นสาระสำคัญ รวมตลอดถึงมูลเหตุจงใจให้มีการทำนิติกรรมด้วย⁹

กลฉ้อฉลมูลเหตุจงใจนั้นเป็นเรื่องการหลอกลวงอันเกี่ยวกับเนื้อหาสาระแห่งข้อเท็จจริงโดยแท้ ซึ่งข้อเท็จจริงอันนั้นเป็นมูลเหตุจงใจอันทำให้บุคคลเข้ากระทำนิติกรรมซึ่งถ้ามิได้มีข้อเท็จจริงในลักษณะเช่นนั้น บุคคลนั้นก็จะมีได้กระทำนิติกรรม ซึ่งการหลอกลวงในข้อเท็จจริงเช่นนั้นเป็นกลฉ้อฉลอันถือได้ว่าถึงขนาด อันจะทำให้นิติกรรมตกเป็นโมฆะ¹⁰ ตัวอย่างเช่น ชาว

⁹ ไชยยศ เหมะรัชตะ, สารานุกรมกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กลฉ้อฉล, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2537), หน้า 23-24.

⁹ ศักดิ์ สนองชาติ, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ตามบทบัญญัติที่ได้ตรวจชำระใหม่) ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา (พร้อมทั้งระยะเวลาและอายุความ), (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2536), หน้า 189 -190.

¹⁰ ไชยยศ เหมะรัชตะ, สารานุกรมกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กลฉ้อฉล, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2537), หน้า 25.

หลอกลวงเชื่อว่าถูกสั่งย้ายให้ไปรับราชการต่างจังหวัดซึ่งเป็นข้อความเท็จ เขียนลงเชื่อว่าเป็นความจริงจึงขายบ้านให้ชาว ซึ่งถ้าเชื่อว่าทราบความจริงก็จะไม่ขาย ดังนั้น แม้เป็นกลฉ้อฉลในมูลเหตุจริงใจก็เป็นกลฉ้อฉลอันถึงขนาดเช่นเดียวกัน อันจะทำให้นิติกรรมซื้อขายบ้านนั้นย่อมตกเป็นโมฆียะ

กลฉ้อฉลอันถึงขนาดตาม มาตรา 159 วรรค 2 นี้ เป็นกลฉ้อฉลอันถึงขีดซึ่งจิตใจให้ผู้ถูกฉ้อฉลได้เข้าทำนิติกรรม ด้วยผลของกฎหมายที่ได้มีการฉ้อฉลอันถึงขนาดให้ผู้แสดงเจตนา นั้นสำคัญผิด ซึ่งถ้าไม่มีการทำกลฉ้อฉลนั้นก็จะมีได้มีการแสดงเจตนาทำนิติกรรมนั้นเลย

เมื่อพิจารณาเรื่องการปกปิดข้อความจริงเกี่ยวกับการเจ็บป่วยของผู้เอาประกันชีวิตที่มีมาก่อนเข้าทำสัญญาประกันชีวิต หรือการปกปิดเรื่องส่วนได้เสียในชีวิตของผู้ถูกเอาประกันชีวิตนั้นจะเห็นว่าเป็นกลฉ้อฉลสามารถเพิกถอนนิติกรรมอันเป็นโมฆียะนี้ได้ ภายในเวลาหนึ่งเดือน นับแต่ทราบเรื่องการปกปิดหรือภายในห้าปีนับแต่วันทำสัญญา

(2) กลฉ้อฉลเพื่อเหตุ

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 161 บัญญัติไว้ว่า "ถ้ากลฉ้อฉลเป็นเพียงเหตุจริงใจให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง ยอมรับข้อกำหนดอันหนักยิ่งกว่าที่คู่กรณีฝ่ายนั้นจะยอมรับโดยปกติคู่กรณีฝ่ายนั้นจะบอกกล่าวการนั้นหาได้ไม่ แต่ชอบที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดจากกลฉ้อฉลนั้นได้"

จากหลักกฎหมายนี้สามารถพิจารณาระสำคัญของกลฉ้อฉลเพื่อเหตุได้ดังนี้

กลฉ้อฉลเพื่อเหตุคือ กลฉ้อฉลซึ่งไม่ถึงขนาด ที่จะไม่ทำนิติกรรม เพียงแต่จริงใจให้ผู้แสดงเจตนายอมรับข้อกำหนด อันหนักยิ่งกว่าที่จะยอมรับโดยปกติซึ่งถ้าไม่มีกลฉ้อฉลเช่นนั้นก็จะไม่ยอมรับ" เช่น นาย ก ขายเทวรูปโบราณของตนให้นาย ข นาย ข ชอบใจขอซื้อใน ราคา 50,000 บาท ซึ่งเป็นราคาที่สมควรแต่นาย ก หลอกลวงว่าเทวรูปโบราณนั้นเคยชนะการประกวดมาแล้วจึงขอราคาเพิ่มอีก 10,000 บาท นาย ข หลงเชื่อจึงตกลงซื้อในราคา 60,000 บาท ดังนี้เป็น กลฉ้อฉลเพื่อเหตุ ถึงแม้มูลเหตุจริงใจอาจมีการทำกลฉ้อฉลหลอกลวงกันได้ แต่โดยลักษณะของมูลเหตุจริงใจ

"ศักดิ์ สนองชาติ, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ตามบทบัญญัติที่ตรวจชำระใหม่) ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา (พร้อมทั้งระยะเวลาและอายุความ), (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2536), หน้า 195-196.

ก็เป็นสิ่งจูงใจให้มีการทำนิติกรรมจึงน่าจะทำการ ถ้อฉลได้เฉพาะกลถ้อฉลถึงขนาดอันเป็นกลถ้อฉล ที่จูงใจให้ผู้ถูกทำการถ้อฉลแสดงเจตนาทำนิติกรรม ถ้าเป็นกลถ้อฉลเพื่อเหตุซึ่งจูงใจให้ผู้แสดง เจตนา ยอมรับข้อกำหนดที่หนักยิ่งกว่าปกติย่อมจะทำการถ้อฉลในมูลเหตุจูงใจให้มีการทำนิติกรรม ทำนิติกรรมได้ไม่ เพราะกลถ้อฉลเพื่อเหตุที่ผู้แสดงเจตนาที่จะทำนิติกรรมอยู่แล้วโดยไม่คำนึงถึง เหตุจูงใจ หากจะมีการทำการถ้อฉลเพื่อเป็นเหตุจูงใจให้ยอมรับภาระหนักขึ้น

เมื่อพิจารณาถึงการประกันชีวิตแล้วกลถ้อฉลเพื่อเหตุนี้เทียบได้กับการบอกอายุ คลาดเคลื่อนแต่ความคลาดเคลื่อนนั้นยังอยู่ในเกณฑ์ที่ยังเอาประกันชีวิตได้อยู่ เช่น ความจริงผู้เอา ประกันชีวิตมีอายุ 35 ปี แต่บอกกับผู้รับประกันชีวิตว่า อายุ 30 ปี เป็นต้น

(3) กลถ้อฉลโดยการนิ่ง

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 162 บัญญัติไว้ว่า ในนิติกรรม 2 ฝ่าย คู่กรณีฝ่ายหนึ่งจงใจนิ่งเสียไม่แจ้งข้อความจริง หรือคุณสมบัติอันคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งมิได้รับการ นั้นจะเป็นกลถ้อฉลอาจพิสูจน์ได้ว่า ถ้ามิได้นิ่งเสียเช่นนั้น นิติกรรมก็คงจะมีได้กระทำขึ้น

ตามหลักทั่วไปนั้นการนิ่งไม่ถือว่า เป็นการแสดงเจตนาเพื่อเข้าทำนิติกรรมแต่ ความตามมาตรา 162 ได้วางหลักเกณฑ์ยกเว้นหลักทั่วไปไว้โดยเฉพาะว่า กลถ้อฉลอาจจะทำได้ โดยการนิ่งไม่แจ้งข้อความจริงซึ่งควรบอกให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งทราบโดยแจ้งชัด การทำการถ้อฉล โดยการนิ่งจึงมิได้เฉพาะในกรณีของการทำนิติกรรมสองฝ่ายหรือหลายฝ่ายเท่านั้น กล่าวคือ ต้องมี คู่สัญญาสองฝ่ายในการทำนิติกรรม จึงจะมีการทำการถ้อฉล โดยการนิ่งได้ ถ้าเป็นเรื่องนิติกรรม ฝ่ายเดียวที่ไม่มีคู่สัญญาแล้ว ก็ไม่อยู่ภายใต้บทบัญญัติ มาตรา 162 เช่น เรื่องของการทำพินัย กรรม ซึ่งเป็นนิติกรรมฝ่ายเดียวโดยเคร่งครัด ไม่อาจมีการทำการถ้อฉลโดยการนิ่งได้ เนื่องจากไม่มีคู่ กรณีกฝ่ายหนึ่งร่วมทำนิติกรรมด้วย

นอกจากนี้ การทำการถ้อฉล โดยการนิ่งต้องเป็นการกระทำโดยคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง มิใช่บุคคลภายนอก เนื่องจากบุคคลภายนอกไม่มีหน้าที่แจ้งข้อความจริง หรือข้อความสมบัติแต่อย่างใด การนิ่งของบุคคลภายนอกจึงไม่เป็นการทำการถ้อฉล¹² ดังเช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 654/2535 การที่สัญญาประกันชีวิตจะเป็นโมฆียะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 865 ต้อง

¹²ไชยยศ เหมะรัชตะ, สารานุกรมกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กลถ้อฉล, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2537), หน้า 29.

เป็นกรณีที่ บุคคลอันการใช้จ่ายเงินยอมอาศัยความทรงชีพหรือความมรณะของเขานั้นรู้อยู่แล้วละเว้น ไม่เปิดเผยข้อความจริง ซึ่งอาจจะจูงใจให้ผู้รับประกันชีวิตเรียกเบี้ยประกันสูงขึ้นอีก หรือให้บอกปิด ไม่ยอมทำสัญญา หรือรู้อยู่แล้วว่าแถลงข้อความนั้นเป็นความเท็จซึ่งกรณีตามคำฟ้องของโจทก์ บุคคลอันอันการใช้จ่ายเงินยอมอาศัยความทรงชีพหรือความมรณะของเขานั้นคือบุตรโจทก์หาใช่เป็น โจทก์ซึ่งเป็นเพียงผู้รับประโยชน์ไม่ ดังนั้น แม้โจทก์จะได้ละเว้นเปิดเผยข้อความจริงที่บุตรโจทก์เป็น โรคลมชักให้จำเลยผู้รับประกันชีวิตทราบ ก็ไม่ทำให้สัญญาประกันชีวิตเป็นโมฆียะ

(4) กลล้อนลโดยคู่กรณีทั้งสองฝ่าย

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 163 บัญญัติไว้ว่า “ถ้าคู่กรณีต่าง ได้กระทำการโดยกลล้อนลด้วยกันทั้งสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะกล่าวอ้างกลล้อนลของอีกฝ่าย หนึ่งเพื่อบอกล้างการนั้นหรือเรียกค่าสินไหมทดแทนมิได้”

บทบัญญัติมาตรา 163 นี้มาจากสภาพิตกกฎหมายที่ว่า ผู้ที่มาขอความช่วยเหลือ จากศาลจะต้องมีมืออันบริสุทธิ์ ถ้าต่างฝ่ายต่างไม่สุจริตต่างใช้กลล้อนลกับอีกฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายใดฝ่าย หนึ่งจะมาร้องขอต่อศาลให้ช่วยเหลือไม่ได้¹³

ลักษณะประการหนึ่งของกลล้อนลก็คือ ต้องมีบุคคลกระทำการแสดงเท็จอันเป็น การทำให้ผู้แสดงเจตนาเข้าใจผิดในข้อเท็จจริง ด้วยเหตุนี้สิ่งที่เป็นสาระสำคัญของประการแรกที่ดีควรจะ นำมาพิจารณาในเรื่องหลักเกณฑ์ทั่วไปแห่งกลล้อนลนี้ก็คือ เกี่ยวกับบุคคลผู้ทำกลล้อนลเพราะการ แสดงเจตนาวิปริตในเรื่องนี้จะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าหากไม่มีบุคคลใดมาทำการในลักษณะหลอกลวง¹⁴

บุคคลผู้ทำกลล้อนลอาจเป็นคู่กรณีอีกฝ่าย หรือบุคคลภายนอก หรือร่วมกัน แต่ตัว ผู้แสดงเจตนาไม่อาจทำกลล้อนลหลอกลวงตนเองได้เพราะกลล้อนลต้องมีการหลอกลวงเมื่อตนรู้ ทั้งความจริงและความเท็จอยู่แล้วยอมไม่อาจหลอกลวงได้ ถ้าหากไม่รู้ความจริงก็ขาดเจตนา หลอกลวง จึงเป็นได้แต่เพียงความสำคัญผิด สำหรับคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งยอมทำกลล้อนลหลอกลวง คู่กรณีได้เสมอ แต่จะต้องมีเจตนาหลอกลวง หากไม่มีเจตนาหลอกลวงแม้ไม่ใช่ความจริงก็ไม่เป็น

¹³ ปันโน สุขทรศนีย์, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย นิติกรรมและสัญญา, .

(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2514), หน้า 122.

¹⁴ ไชยยศ เหมะรัชตะ, สารานุกรมกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กลล้อนล, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2537), หน้า 17.

กลข้อจล ในกรณีที่คู่กรณีฝ่ายเดียวกันมีหลายคน คนหนึ่งคนใดทำกลข้อจลก็ย่อมมีผลเช่นเดียวกับร่วมทำกลข้อจลด้วยกันทุกคน¹⁵

กรณีที่บุคคลภายนอกเป็นผู้ทำกลข้อจลนั้น มาตรา 159 วรรคสาม บัญญัติว่าการแสดงเจตนาจะเป็นโมฆียะต่อเมื่อคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้หรือควรจะได้รู้ถึงกลข้อจลนั้นซึ่งหมายความว่าคู่กรณีคนละฝ่ายกับฝ่ายที่แสดงเจตนาวิปริตจะต้องรู้หรือควรจะได้รู้ถึงกลข้อจลของบุคคลภายนอกนั้นด้วย นิติกรรมจึงจะตกเป็นโมฆียะ หากไม่รู้หรือควรรู้นิติกรรมก็ไม่ตกเป็นโมฆียะ เพราะบุคคลไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบในการกระทำของบุคคลอื่น ซึ่งตนไม่มีส่วนรู้เห็นเกี่ยวข้องด้วย¹⁶

4.1.3 การทำอัตวินิบาตกรรม

ประเทศอังกฤษ เดิมถือว่าการทำอัตวินิบาตกรรม หรือการฆ่าตัวตายเป็นความผิดอาญาที่เรียกว่า Felony จึงเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน แต่ต่อมาได้มี Suicide Act, 1961 กำหนดว่า การทำอัตวินิบาตกรรมไม่ถือว่าเป็นความผิดทางอาญ่อีกต่อไป "The rule of law whereby it is a crime for a person to commit suicide is hereby abrogated..."¹⁷

ตามกฎหมายฝรั่งเศสถือว่าการขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนที่บุคคลจะทำสัญญาประกันชีวิต โดยหวังจะฆ่าตัวตายเพื่อเอาเงินประกันให้แก่ทายาทหรือบุคคลอื่นที่เป็นผู้รับประโยชน์¹⁸

¹⁵ ศักดิ์ สนองชาติ, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ตามบทบัญญัติที่ได้ตรวจชำระใหม่) ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา (พร้อมทั้งระยะเวลาและอายุความ), (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2536), หน้า 188.

¹⁶ ศักดิ์ สนองชาติ, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ตามบทบัญญัติที่ได้ตรวจชำระใหม่) ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา (พร้อมทั้งระยะเวลาและอายุความ), (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2536), หน้า 188-189.

¹⁷ John Burke, *Osborn's Concise Law Dictionary* (London: Sweet & Maxwell, 1976), p.316-317.

¹⁸ จิตติ ดิงศภิทัย, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539), หน้า 149.

ประเทศสหรัฐอเมริกา มีบางมลรัฐที่ถือว่า การฆ่าตัวตายเป็นความผิดทางอาญา¹⁹ ได้แก่ มลรัฐ Illinois²⁰ และบางมลรัฐถือว่าการฆ่าตัวตายไม่มีความผิดอาญา ได้แก่ มลรัฐ California²¹ มลรัฐ Iowa²² มลรัฐ Texas²³ และมลรัฐ New York เป็นต้น โดยเฉพาะ มลรัฐ New York นั้นถือว่าการฆ่าตัวตายไม่มีความผิดอาญา แต่เป็นความผิดต่อสาธารณชน (A grave public wrong)²⁴ ดังนั้น ศาลส่วนใหญ่ในประเทศสหรัฐอเมริกาถือว่าผู้ที่กระทำการฆ่าตัวเองตายไม่มีความผิดอาญา เว้นแต่ จะมีกฎหมายว่าไว้เป็นอย่างอื่น²⁵

เมื่อพิจารณาตามกฎหมายไทย จะเห็นว่าการฆ่าตัวตายไม่มีความผิดทางอาญาและยังสามารถที่จะเอาประกันชีวิตได้อีกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 895 ส่วนผู้ที่เข้าทำสัญญาประกันชีวิตที่จะขัดต่อความสงบเรียบร้อยนั้นต้องเป็นเจตนาที่จะฆ่าตัวตายตั้งแต่แรกเข้าทำสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 113 แต่เจตนาการกระทำดังกล่าวนี้เป็นเรื่องที่พิสูจน์ยาก

แต่อย่างไรก็ตามการทำอัตวินิบาตกรรมหรือการฆ่าตัวตายถือว่าเป็นหนึ่งแห่งสาเหตุการตาย ถ้าหากไม่รับเป็นเหตุแห่งการประกันชีวิตอาจถือได้ว่าเป็นการละเลยต่อวัตถุประสงค์ของการทำประกันชีวิต²⁶ แต่เนื่องจากองค์ประกอบของการเสี่ยงภัยประการหนึ่งคือ ต้องไม่เป็นภัยที่จงใจให้เกิด ในส่วนนี้จึงมีความจำเป็นต้องปกป้องผู้รับประกันชีวิตและผู้ร่วมเสี่ยงภัยทุกคน จากการทำอัตวินิบาตกรรม โดยการกำหนด ดังนี้

(1) ในกรณีที่การประกันชีวิตไม่ได้กำหนดเป็นข้อยกเว้นในความรับผิดของผู้รับประกันชีวิตไว้ในกรมธรรม์ประกันชีวิต ในกรณีนี้ถือว่าการทำอัตวินิบาตกรรมจะไม่เป็นความผิดอาญาและเป็นเหตุแห่งการเอาประกันชีวิตได้อีกตาม แต่การที่ผู้เอาประกันชีวิตทำอัตวินิบาตกรรมก็

¹⁹ American Jurisprudence, vol. 40: Homicide, p.844.

²⁰ Burnett V. People, 204 Ill 208 , 68 NE 505.

²¹ Tate V. Canonica, 180 Cal App 2d 898, 5 cal Rptr 28.

²² State V. Campbell, 217 Iowa 848 , 251 NW 717, 92 ALR 1176.

²³ Aven V. State, 102 Tex Crim 478, 277 Sw 1080.

²⁴ Stiles V. Clifton Springs Sanitarium Co. 74 F Supp 907.

²⁵ American Jurisprudence, Vol. 40: Homicide, p.845.

²⁶ S.S. Huebner and Kenneth Black, Life Insurance (New Jersey : Prentice-Hall, INC., Englewood Cliffs),p.145.

เป็นกรณีที่ผู้เอาประกันชีวิตทำให้เกิดความเสียหายขึ้นเองกับผู้รับประกันชีวิต ผู้เอาประกันชีวิต จึงควรไม่ได้รับประโยชน์จากการทำประกันชีวิต ในเรื่องนี้ศาลสูงของสหรัฐอเมริกา (The Supreme Court of United States) ได้ตัดสินไว้ว่า ในกรณีที่ผู้เอาประกันชีวิตได้กระทำการฆ่าตัวตายในขณะที่จิตปกติ ผู้รับประกันชีวิตไม่จ่ายเงินตามสัญญาประกันชีวิต²⁷ แต่มีบางคดีตัดสินไว้ว่า ถ้าไม่มีข้อกำหนดในกรมธรรม์ประกันภัยไว้ชัดเจนแล้ว สัญญาประกันชีวิตจะคุ้มครองถึงการเสียชีวิตเนื่องมาจากการฆ่าตัวตายด้วย²⁸ แต่บางมลรัฐ เช่น มลรัฐ Missouri ได้กำหนดมิให้ยกข้อต่อสู้เรื่องการฆ่าตัวตายซึ่งเท่ากับว่าไม่มีการห้ามเรื่องฆ่าตัวตาย และในมลรัฐ New York ห้ามกีดกันการฆ่าตัวตายในขณะที่เป็นคนวิกลจริต²⁹

(2) ในกรณีที่การประกันชีวิตมีข้อกำหนดยกเว้นความรับผิดชอบของผู้รับประกันชีวิต เรื่องการทำอัตวินิบาตกรรมไว้ในกรมธรรม์ประกันชีวิต โดยปกติกรมธรรม์ประกันชีวิตจะปรากฏข้อกำหนดจำกัดความรับผิดชอบของผู้รับประกันชีวิต ในความตายอันเกิดจากการทำอัตวินิบาตกรรมอันเกิดขึ้นขณะที่ผู้เอาประกันชีวิตมีสภาพจิตปกติ ข้อกำหนดดังกล่าวนี้สามารถบังคับได้³⁰

(3) การฆ่าตัวตายนี้ไม่ได้หมายความรวมถึง ความตายอันมาจากอุบัติเหตุหรือความตายที่เกิดขึ้นจากความไม่ตั้งใจ ดังนั้น ข้อกำหนดในกรมธรรม์ประกันชีวิตซึ่งจำกัดความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัยจากความตาย เนื่องจากการฆ่าตัวตายนั้น จะไม่นำมาปรับใช้กับความตายที่เกิดขึ้นโดยอุบัติเหตุ หรือเกิดขึ้นโดยไม่เจตนา เช่น ในคดี Courtemanche v. Superme Court³¹ ผู้เอาประกันชีวิตได้ดื่มกรดคาร์บอนิก (carbolic acid) โดยไม่ได้มีเจตนาที่จะฆ่าตัวตาย แต่มีเจตนาชู้กริยาของเขา เพื่อให้ภริยาของเขาให้เงินแก่เขา ความตายของผู้เอาประกันชีวิต เช่นนี้ ไม่อยู่ในข้อยกเว้นความรับผิดชอบของผู้รับประกันในเรื่องฆ่าตัวตาย หรือทำร้ายตัวเองแต่อย่างใด

(4) ในกรณีที่ผู้เอาประกันชีวิตถึงแก่ความตายโดยประมาทก็ไม่ได้อยู่ในข้อกำหนดจำกัดความรับผิดชอบของผู้รับประกันชีวิตเรื่องฆ่าตัวตายด้วยเช่นกัน³² ดังนั้น ผู้รับประกันชีวิต

²⁷ Ritter v. Mutual Life Ins., co., 1898, 169 U.S. 139, 18 S. Ct. 300, 42 L. Ed. 693.

²⁸ Northwestern Mut. Life Ins. Co. v. Johnson, 1920, 254 U.S. 96, 41 S.Ct. 47, 65 L. Ed. 155.

²⁹ Dan M. McGill, Legal Aspects of Life Insurance, p. 53.

³⁰ American Jurisprudence, vol. 43: Insurance, p. 607.

³¹ I.O.F., 136 Mich 30, 98 NW 749.

³² Mutual Life Ins. Co. v. Laurence, 8 Ill App 488.

ซึ่งได้กำหนดยกเว้นความรับผิดเรื่องการทำอัศวินบาตกรรม จึงต้องรับผิดตามสัญญาประกันชีวิต เพราะการทำอัศวินบาตกรรมไม่หมายรวมถึงความตายที่เกิดขึ้นโดยอุบัติเหตุ แม้ว่าผู้รับประกันชีวิตจะกำหนดด้วยคำเพื่อจำกัดความรับผิดของตนว่า "ไม่ว่าจะสมัครใจหรือไม่ก็ตาม" หรือใช้ถ้อยคำ "สมัครใจหรือด้วยประกันอื่นใด" เพื่อแสดงว่ามีความหมายเช่นเดียวกับ "ตายโดยมือของเขาเอง" นั่นก็ไม่ทำให้ข้อกำหนดดังกล่าวนั้น หมายรวมไปถึงความตายโดยอุบัติเหตุด้วยไม่³³

(5) การทำร้ายตัวเองจนถึงแก่ความตายในขณะวิกลจริต (Insane) นั้น ไม่ถือว่าเป็นการทำอัศวินบาตกรรม³⁴ จึงไม่อยู่ในข้อกำหนด ยกเว้นความรับผิดของผู้รับประกันชีวิต และตาม Suicide Act. ค.ศ. 1961 Section 1. ก็ได้กำหนดไว้เช่นกันว่า ถ้าไม่มีเงื่อนไขอื่นใดว่าไว้เป็นพิเศษแล้ว การฆ่าตัวตายในขณะวิกลจริต (Insane) ย่อมได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิต³⁵

จากหลักกฎหมายต่างประเทศที่กล่าวมาจะเห็นว่าหากมีการกำหนดข้อยกเว้นความรับผิดของผู้รับประกันชีวิตเกี่ยวกับเรื่องการทำร้ายตัวเองไว้ในสัญญาประกันชีวิตก็สามารถบังคับได้ แต่ตามหลักกฎหมายประกันชีวิตของไทยนั้นบัญญัติให้ผู้รับประกันชีวิตต้องจ่ายเงินตามสัญญาประกันชีวิตหากผู้เอาประกันชีวิตกระทำการอัศวินบาตกรรมเกินกว่า 1 ปี หลังจากที่ได้ทำสัญญาการประกันชีวิตแล้ว³⁶ โดยยอมรับหลักการทำอัศวินบาตกรรมเป็นสาเหตุหนึ่งแห่งการตาย และนำมาเป็นเหตุแห่งการประกันชีวิตได้กำหนดไว้ว่าต้องไม่กระทำการอัศวินบาตกรรมภายใน 1 ปี นับแต่วันทำสัญญา การกำหนดดังกล่าวมีลักษณะคล้ายกับในประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งผู้รับประกันชีวิตจะจำกัดระยะเวลาไว้ 1 ปีบ้าง 2 ปีบ้าง แต่ส่วนใหญ่จะใช้ระยะเวลาจำกัดความรับผิดไว้เพียง 1 ปี³⁷ โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ลงในกรรมธรรม์ประกันภัยมากกว่าวันที่ส่งมอบกรรมธรรม์ประกันภัย³⁸

ในเรื่องการทำอัศวินบาตกรรมนี้ผู้เขียนมีความเห็นแย้งเป็นอย่างมากเพราะเนื่องจากประเทศไทยนับถือพุทธศาสนา มีประเพณีและศีลธรรมอันดีแต่ไปลอกเลียนแบบต่างประเทศจนมากเกินไปจนลืมนึกถึงประเพณีอันดีงาม เพราะการบัญญัติเช่นนี้เป็นการส่งเสริมให้บุคคลฆ่าตัวตายโดยมีเงินจากการประกันชีวิตเป็นสิ่งล่อใจและถือว่าเมื่อตนเองตายแล้ว บิดา มารดา หรือ

³³ American Jurisprudence, vol. 43: Insurance, p. 608.

³⁴ Ibid, p. 607.

³⁵ Horn V. Anglo-Australian Life (1861) 30 L.J. Ch. 511.

³⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 895

³⁷ S.S. Huebner and Kenneth Black, Life Insurance, p. 146.

³⁸ American Jurisprudence, Vol. 43: Insurance, p. 611.

หายาท หรือลูกเมียจะได้อยู่อย่างสบายจากเงินที่เขาประกันชีวิตไว้ ยิ่งหากผู้เอาประกันชีวิตได้ทำประกันชีวิตตนเองไว้ในจำนวนเงินที่มากเพราะว่าการประกันชีวิตตนเองนั้นสามารถทำได้โดยไม่จำกัดและการฆ่าตัวตายนั้นเป็นการเอาเปรียบบริษัทผู้รับประกันชีวิต และผู้ร่วมเอาประกันชีวิตด้วยกันเป็นอย่างมาก ถึงแม้จะได้กำหนดระยะเวลาไว้ 1 ปี ก็ตาม ยิ่งในสภาพเศรษฐกิจที่ย่ำแย่ในปัจจุบัน ซึ่งตนได้เคยทำประกันชีวิตไว้ก่อนแล้ว ทำให้ผู้ที่มีคหวังจากธุรกิจ หรือล้มเหลวในชีวิต ก็คิดจะฆ่าตัวตายนี้อันตรายอยู่แล้ว ยิ่งหากมาได้แรงจูงใจจากเงินประกันชีวิตแล้วยิ่งเป็นแรงจูงใจในการฆ่าตัวตาย ซึ่งจะเห็นว่าในประเทศไทยมีการฆ่าตัวตายเพื่อหวังเอาเงินประกันชีวิตที่ทำไว้ให้กับครอบครัวตนเองในจำนวนที่ค่อนข้างมาก

หากอาศัยหลักเกณฑ์ทางธรรมชาติที่ว่ามนุษย์ทุกคนย่อมรักชีวิตของตนเองนั้นก็มีส่วนที่ถูก แต่เมื่อชีวิตทางเศรษฐกิจของตนล้มเหลวก็มุ่งหวังที่จะให้บิดา มารดา หรือครอบครัวของตนได้อยู่สบายหากตนต้องตาย โดยบางคนก็ประลบความล้มเหลวทางชีวิตมากต้องการที่จะตอบแทนบุญคุณของบิดา มารดา หรือผู้มีพระคุณด้วยเงินจากการทำประกันชีวิต ถึงแม้ว่าการที่ได้กำหนดให้ระยะเวลาไว้ระยะหนึ่งก็เพื่อให้บุคคลที่ตั้งใจจะทำอัศวินบาตกรรมได้ทบทวนไตร่ตรองให้ดีกว่าก่อนที่จะกระทำการนั้น ซึ่งระยะเวลาดังกล่าวได้บัญญัติไว้ใน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 895 (1) ว่า ผู้รับประกันภัยไม่ต้องใช้เงินตามสัญญาประกันชีวิต ถ้าบุคคลที่ชีวิตของเขาถูกเอาประกันชีวิตไว้ ได้กระทำอัศวินบาตกรรมด้วยใจสมัคร ภายในกำหนด 1 ปี โดยคาดว่าระยะเวลาดังกล่าวจะสามารถเปลี่ยนความตั้งใจการทำอัศวินบาตกรรมได้แต่ก็หาเป็นเสียทั้งหมดไม่ ซึ่งการกำหนดให้มีการใช้เงินในกรณีฆ่าตัวตายนี้นั้นเป็นการเอาเปรียบบริษัทผู้รับประกันชีวิตและผู้ที่เกี่ยวข้องทำประกันชีวิตรายอื่นเป็นอย่างมาก และเป็นการยากเป็นอย่างมากในการที่จะพิสูจน์ว่า ผู้เอาประกันชีวิตมีเจตนาที่จะทำอัศวินบาตกรรมมาตั้งแต่แรก และได้ขอให้กำหนดเวลา 1 ปี ตามกฎหมายผ่านพ้นไปก่อนจึงทำอัศวินบาตกรรม เพื่อให้ผู้รับประกันชีวิตจะได้เบิกถอนสัญญาที่เป็นโมฆียะเพราะทำกลฉ้อฉลต่อผู้รับประกันชีวิตซึ่งถือว่า เป็นกลฉ้อฉลถึงขนาด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพื่อที่จะคุ้มครองตนเองและผู้ร่วมเสี่ยงภัยรายอื่นๆ

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาความคิดเห็นส่วนตัวผู้เขียนแล้วเห็นว่า ในกรณีที่มีการฆ่าตัวตายแล้วผู้รับประกันชีวิตน่าจะได้รับการยกเว้นไม่ต้องจ่ายเงินประกันชีวิตตามสัญญาเพราะหากจ่ายเงินตามสัญญาดังที่เป็นอยู่ ในปัจจุบันนี้แล้วจะเกิดความไม่เป็นธรรมกับบริษัทประกันชีวิตและผู้เอาประกันชีวิตรายอื่นๆ และยังเป็นการส่งเสริมให้คนฆ่าตัวตายอีก ตามแนวกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสที่ถือว่าการฆ่าตัวตายเองไม่สามารถที่จะรับเงินจากประกันชีวิตได้

4.1.4 การใช้หลักสุจริตอย่างยิ่ง

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 865 บัญญัติว่า "ถ้าในการทำสัญญาประกันภัย ผู้เอาประกันภัยก็ดีหรือในกรณีประกันชีวิต บุคคลอันการใช้เงินยอมอาศัยความทรงชีพหรือความมรณะของเขานั้นก็ดี รู้อยู่แล้วละเว้นเสียไม่เปิดเผยข้อความจริงซึ่งอาจจะได้จริงใจ ผู้รับประกันภัยให้เรียกเป็นประกันภัยสูงขึ้นอีก หรือได้บอกปิดไม่ยอมทำสัญญา หรือรู้อยู่แล้วแถลงข้อความอันเป็นเท็จไว้ ท่านว่าสัญญานั้นเป็นโมฆียะ

ถ้ามิได้ใช้สิทธิบอกล้างภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ผู้รับประกันภัยทราบมูลอันจะบอกล้างได้ก็ดี หรือมิได้ใช้สิทธินั้นภายในกำหนดห้าปีนับแต่วันที่ทำสัญญานับแต่วันที่ทำสัญญาก็ดี ท่านว่าสิทธินั้นเป็นอันระงับสิ้นไป"

สัญญาประกันชีวิตมีลักษณะเป็นสัญญาเสี่ยงโชคดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ข้อเท็จจริงที่ใช้ในการคำนวณโอกาสของการเสี่ยงภัยที่ไม่แน่นอน เป็นข้อเท็จจริงที่อยู่ในความรู้ของผู้เอาประกันชีวิตเท่านั้น เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการทำสัญญา ผู้รับประกันชีวิตจึงควรจะได้รู้ถึงข้อเท็จจริงต่างๆ ของผู้เอาประกันชีวิต เพื่อนำมาเป็นข้อพิจารณาในการรับประกันชีวิตและเพื่อให้การพิจารณารับประกันชีวิตผิดพลาดข้อเท็จจริงที่ผู้รับประกันชีวิตจะได้มาในระหว่างเจรจาตกลงนี้ ต้องเป็นข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า สัญญาประกันชีวิตเป็นสัญญาที่ต้องการความสุจริต หรือความไว้วางใจระหว่างกันเป็นอย่างยิ่ง

สัญญาประกันชีวิตจึงเป็นสัญญาที่ต้องอาศัยความซื่อสัตย์สุจริตอย่างยิ่งของคู่สัญญาและนอกจากนี้สัญญาประกันชีวิตยังเป็นสัญญาต่างตอบแทนอย่างหนึ่ง แต่ที่มีลักษณะแตกต่างกับสัญญาต่างตอบแทนอื่นๆ ในแง่ที่ค่าตอบแทนของคู่สัญญาไม่เท่าเทียมกัน จะเห็นได้ว่าผู้เอาประกันชีวิตมีหน้าที่ชำระเบี้ยประกันจำนวนหนึ่งเพื่อคุ้มครองภัย (ความตาย) ที่จะเกิดแก่ผู้เอาประกันชีวิตซึ่งบริษัทผู้รับประกันชีวิตจะต้องจ่ายเงินเอาประกันเมื่อเกิดภัยนั้นขึ้นเป็นจำนวนมากกว่าเบี้ยประกันภัยที่ตนได้รับจากผู้เอาประกันชีวิตหลายเท่า เมื่อค่าตอบแทนตามสัญญาประกันชีวิตมีจำนวนไม่เท่าเทียมกันเช่นนี้ การเข้าทำสัญญาประกันชีวิตจะต้องคำนวณอัตราเบี้ยประกันโดยอาศัยหลักวิชาคณิตศาสตร์ประกันภัย ซึ่งต้องใช้ข้อมูลทางสถิติในการประเมินความเสี่ยงภัยข้อมูลที่เกี่ยวข้องซึ่งต้องถูกนำมาพิจารณาประกอบการกำหนดอัตราเบี้ยประกันแต่ละรายนั้น เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับตัวผู้เอาประกันเป็นส่วนใหญ่ และข้อมูลเหล่านี้ผู้เอาประกันเป็นผู้รู้ดีที่สุดแต่เพียงฝ่ายเดียว ฉะนั้น เพื่อให้จะทำให้การทำสัญญาประกันชีวิตเป็นไปด้วยความเสมอภาค ผู้เอาประกันซึ่งเป็นผู้อยู่ในฐานะผู้รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญในการเสี่ยงภัยของตน จึงมี

หน้าที่ต้องเปิดเผยข้อความจริงเหล่านั้นให้ผู้รับประกันชีวิตทราบ การเปิดเผยข้อความจริงและการไม่แถลงข้อความเป็นเท็จ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะทำให้ผู้รับประกันสามารถประเมินความเสี่ยงภัยได้อย่างถูกต้องและยุติธรรม หากปรากฏว่าข้อความจริงที่เปิดเผยให้ผู้รับประกันภัยได้ทราบนั้น เป็นความเสี่ยงที่นอกเหนือความสามารถที่ผู้รับประกันภัยจะรับเสี่ยงหรือกระจายความเสี่ยงภัยได้ ผู้รับประกันชีวิตจะไม่รับประกันชีวิตรายนั้น หรือถ้าหากภัยนั้นยังอยู่ในวิสัยที่จะรับเสี่ยงได้ แต่ภาระความเสี่ยงนั้นสูงกว่าปกติ ผู้รับประกันชีวิตก็อาจรับประกันชีวิตโดยปรับอัตราเบี้ยประกันให้เหมาะสมกับความเสี่ยงที่สูงกว่าปกตินั้น เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ที่เข้ามาร่วมการเฉลี่ยการเสี่ยงภัย หลักความสุจริตอย่างยิ่งจึงเป็นหลักสำคัญอีกข้อหนึ่ง

หากไม่สุจริตต่อกันมีการปกปิดข้อความจริง หรือไม่เปิดเผยข้อความจริงแล้วก็จะมิผลทำให้สัญญาประกันชีวิตเป็นโมฆียะ ดังเช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2397/2536 ซึ่งได้พิพากษาว่า น. ผู้เอาประกันชีวิตกับจำเลยในขณะที่ทำสัญญาประกันชีวิตมีสุขภาพไม่สมบูรณ์โดยป่วยเป็นโรคเบาหวานและตับแข็ง และละเว้นไม่เปิดเผยข้อความจริงให้จำเลยทราบ ซึ่งหากจำเลยทราบจะบอกปิดไม่ตกลงทำสัญญาประกันชีวิตกับ น. การปกปิดข้อเท็จจริงดังกล่าวทำให้จำเลยสำคัญผิดในข้อเท็จจริงสัญญาประกันชีวิต ระหว่างจำเลยกับ น. จึงตกเป็นโมฆียะ เมื่อจำเลยได้บอกล้างสัญญาแล้ว จึงไม่ต้องรับผิดชอบตามสัญญาต่อโจทก์

จากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2397/2536 สาระสำคัญในการทำสัญญาประกันชีวิต ผู้รับประกันชีวิตจะพิจารณาสุขภาพของผู้เอาประกันชีวิตเป็นหลัก หากผู้เอาประกันชีวิตมีสุขภาพไม่ดี ผู้รับประกันชีวิตอาจปฏิเสธไม่ยอมรับทำประกันชีวิตได้ จึงเป็นหน้าที่ของผู้เอาประกันชีวิตที่จะต้องแจ้งความจริงต่อผู้รับประกันชีวิตว่า ผู้เอาประกันชีวิตมีสุขภาพเป็นอย่างไร เป็นโรคอะไรหรือไม่ ถ้าผู้เอาประกันชีวิตปกปิดข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสุขภาพของตนถึงขนาดที่หากผู้รับประกันชีวิตได้ทราบข้อความจริงแล้วจะบอกปิดไม่รับประกันชีวิต สัญญาประกันชีวิตดังกล่าวเป็นโมฆียะ

ศาลฎีกาได้เคยมีคำวินิจฉัยว่า ผู้เอาประกันชีวิตปกปิดข้อความจริงเกี่ยวกับโรคบางอย่างที่เป็นอยู่ในขณะทำสัญญาประกันชีวิตถึงขนาดที่หากผู้รับประกันชีวิตได้ทราบข้อความจริงดังกล่าวแล้วจะบอกปิดไม่รับประกันชีวิตซึ่งจะทำให้สัญญาประกันชีวิตตกเป็นโมฆียะได้แก่ โรคมะเร็ง³⁹ โรคความดันโลหิตสูงและปัสสาวะเป็นเลือด⁴⁰ โรคถุงลมพอง⁴¹ โรคตับไตและดีซ่าน⁴² โรคลมชัก⁴³ โรคต่อมไทรอยด์เป็นพิษ⁴⁴ โรคพิษสุราเรื้อรัง⁴⁵ โรคเบาหวาน⁴⁶ เป็นต้น

³⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2076/2514

การละเว้นไม่เปิดเผยข้อความจริงซึ่งอาจจะได้จูงใจผู้รับประกันชีวิตให้เรียกเบี้ยประกันสูงขึ้นหรือบอกปิดไม่ยอมทำสัญญา ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 865 จะต้องพิจารณาถึงความสำคัญของข้อความที่ละเว้นไม่เปิดเผยและต้องถือความเห็นของวิญญูชนทั่วไปเป็นหลัก มิใช่ว่าถ้ามีการปกปิดความจริงแล้วจะทำให้สัญญาประกันชีวิตเป็นโมฆียะไปเสียทั้งหมด

โรคไส้เลื่อนมิใช่เป็นโรคอันตรายร้ายแรงเมื่อผ่าตัดแล้วอาจหายได้ การที่ผู้เอาประกันชีวิต มิได้แจ้งเรื่องเคยเป็นโรคนี้นี้และได้รับการผ่าตัดมาก่อนให้ทราบ ยังไม่ถึงขนาดที่จะอนุมานเอาได้ว่า ถ้าได้แจ้งเช่นนั้นผู้รับประกันชีวิตจะบอกปิดไม่รับประกันหรือเรียกเบี้ยประกันให้สูงขึ้น จึงไม่ทำให้สัญญาประกันชีวิตเป็นโมฆียะ⁴⁷ โรคต่อศาลฎีกากฎวินิจฉัยในทำนองเดียวกันไม่ถือว่าเป็นโรคร้ายแรง⁴⁸

แต่การที่ผู้เอาประกันชีวิตไม่รู้ข้อเท็จจริงมาก่อน จะถือว่าผู้เอาประกันชีวิตละเว้นไม่เปิดเผยข้อความจริงนั้นไม่ได้ ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1277/2524 ผู้เอาประกันชีวิตเป็นคนอ่านหนังสือไม่ออก และมีได้ทราบถึงความร้ายแรงแห่งโรคที่ตนเป็นอยู่เพราะยังคงทำงานได้เช่นคนปกติทั่วไป ทั้งตัวแทนผู้รับประกันชีวิตก็ได้สอบถามประวัติความเจ็บป่วยของผู้เอาประกันชีวิตเพียงแต่สอบถามอายุและให้ลงลายมือชื่อในแบบคำขอเอาประกันแล้ว ตัวแทนผู้รับประกันชีวิตก็นำแบบคำขอเอาประกันภัยนั้นไปกรอกข้อความเสียเอง ผู้เอาประกันชีวิตจึงไม่มีโอกาสจะได้รู้ข้อความจริงที่ตนเคยเป็นโรคความดันโลหิตสูงมาก่อน อันจะเป็นเหตุจูงใจให้ผู้รับประกันชีวิตเรียกเบี้ยประกันสูงขึ้นหรือบอกปิดไม่ยอมทำสัญญาประกันชีวิต เมื่อผู้เอาประกันชีวิตไม่รู้เช่นนี้ จึงจะ

⁴⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 16/2517

⁴¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1076/2520

⁴² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3820/2530

⁴³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4379/2530

⁴⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 731/2531

⁴⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5793/2531, 2568/2533

⁴⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2397/2536

⁴⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 715/2513

⁴⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2728/2530

ถือว่า ผู้เอาประกันชีวิตรู้อยู่แล้วละเว้นเสียไม่เปิดเผยข้อความจริงนั้นหาได้ไม่ ผู้รับประกันชีวิตจึงไม่มีสิทธิบอกล้างสัญญาประกันชีวิตรายนี้

หน้าที่เปิดเผยข้อความจริงของผู้เอาประกันชีวิตมิได้สิ้นสุดลงเพียงในชั้นยื่นคำเสนอขอเอาประกันโดยกรอกคำตอบในแบบคำขอเท่านั้น แต่ยังคงมีอยู่ตลอดเวลาในระหว่างนั้นเรื่อยไปจนถึงเวลาที่ผู้รับประกันชีวิตตนเองตอบรับจนเกิดเป็นสัญญาขึ้นแล้วระหว่างคู่กรณี⁴⁹

จึงอาจกล่าวได้ว่า หน้าที่อันสำคัญของผู้เอาประกันชีวิตที่เข้าทำสัญญาประกันชีวิตก็คือ ต้องแจ้งข้อความจริงเกี่ยวกับสุขภาพให้ผู้รับประกันชีวิตทราบ มิเช่นนั้นสัญญาประกันชีวิตอาจเป็นโมฆะได้ หรือในกรณีที่ผู้เอาประกันชีวิตไม่มีส่วนได้เสียในชีวิตของผู้ถูกเอาประกันชีวิต⁵⁰ โดยโจทก์จัดให้นายโง่ ประกันชีวิตโดยโจทก์เป็นผู้เสียเบี้ยประกันและเป็นผู้รับประกัน โง่ก็จึงเป็นผู้เอาประกัน เมื่อโจทก์ไม่มีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัยไว้ นั้น เพราะโจทก์อ้างว่าเป็นญาติของผู้ถูกเอาประกันชีวิตแต่โจทก์ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นญาติลำดับใด โจทก์อ้างว่าเป็นหลาน คือ เป็นบุตรชายของเพื่อนซึ่งแสดงว่า โจทก์ก็ไม่มีความสัมพันธ์กับนายโง่ในทางญาติแต่อย่างใดเลยสัญญาประกันชีวิตย่อมไม่ผูกพันคู่สัญญา ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 863 โจทก์ย่อมไม่ได้รับประโยชน์จากกรรมธรรม์สัญญานั้น

จากคำโต้แย้งของโจทก์ในกรณีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1675/2500 ข้อที่ฎีกาว่า "จำเลยต้องใช้ความระมัดระวังอันควรเป็นวิสัยวิญญูชน สืบสวนบอกล้างเสียแต่นายชะยังไม่ตาย และบอกล้างกับนายชะโดยตรง จำเลยเพิ่งมาบอกล้างกับโจทก์ซึ่งไม่ใช่คู่สัญญากับจำเลยยอมใช้ไม่ได้ตามกฎหมาย ข้อนี้กฎหมายไม่ได้บังคับว่าให้บอกล้างกับผู้เอาประกันโดยตรง เมื่อจำเลยทราบถึงมูลอันจะบอกล้างได้เมื่อนายชะตายแล้วเช่นนี้ ก็ยอมบอกล้างแก่โจทก์ผู้ซึ่งจะได้รับประโยชน์ในการประกันชีวิตจากจำเลยได้"

จากคำพิพากษานี้ด้วยความเคารพผู้เขียนมีความเห็นว่า การบอกเลิกสัญญาของผู้รับประกันชีวิตในภายหลังซึ่งหมายถึงหลังจากที่ผู้เอาประกันชีวิตถึงแก่ความตายแล้ว และไม่มีกฎหมายบังคับให้บอกล้างกับผู้เอาประกันชีวิตโดยตรงเช่นนี้ เป็นช่องทางให้บริษัทผู้รับประกันชีวิตหาผลประโยชน์โดยการประวิงการบอกล้างสัญญาตามหลักผู้เอาประกันภัยมีเหตุผล (Reasonable assured) เพราะผู้รับประกันชีวิตสามารถพิจารณาเพื่อให้ความเป็นธรรมต่อผู้เอา

⁴⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 68/2516

⁵⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1366/2509

ประกันชีวิตได้มาก เพราะในทางปฏิบัติผู้เอาประกันชีวิตไม่อาจทราบได้ว่าอะไรคือมาตรฐานของผู้รับประกันชีวิต แต่ผู้รับประกันชีวิตสามารถพิสูจน์ได้ง่ายกว่าเพราะเป็นการพิสูจน์ถึงดุลพินิจและอำนาจของตนเองที่จะรับประกันชีวิตของผู้เอาประกันชีวิตหรือไม่ ซึ่งหากบริษัทผู้รับประกันชีวิตมีความสงสัยเกี่ยวกับเรื่องสุขภาพ และการเจ็บป่วยของผู้เอาประกันชีวิตแล้วนั้น ผู้รับประกันชีวิตก็มีโอกาสจะทราบได้ด้วยการตรวจสอบสุขภาพของผู้เอาประกันชีวิตอยู่แล้ว ซึ่งในปัจจุบันนี้บริษัทผู้รับประกันชีวิตจะบอกเลิกสัญญาประกันชีวิตก็ต่อเมื่อผู้เอาประกันชีวิตถึงแก่ความตายภายในเวลา 1 เดือน หรือห้าปีตามหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 865 วรรคสอง ซึ่งหากผู้เอาประกันชีวิตยังไม่ถึงแก่ความตายบริษัทผู้รับประกันชีวิตก็ไม่ได้มีการชดเชยที่จะบอกเลิกสัญญาแต่อย่างใด ซึ่งคดีที่มีการฟ้องร้องนี้เป็นเพียงส่วนน้อยมากเมื่อเทียบกับคดีการบอกล้างที่เกิดขึ้นจริงที่บริษัทประกันชีวิตจำนวนมากได้บอกเลิกสัญญาไป

การกระทำเช่นนี้เป็นประโยชน์สำหรับบริษัทผู้รับประกันชีวิต คือ มีเงินมาหมุนเวียนในบริษัทโดยไม่ต้องชำระดอกเบี้ย หากมีการบอกเลิกสัญญาก็เป็นเพียงการคืนเบี้ยประกันที่รับมาทั้งหมดนั้นคืนให้แก่ผู้รับประกันหรือทายาทของผู้เอาประกันชีวิตเท่านั้น

จากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 599/2537 ศาลฎีกาได้พิพากษาว่า ผู้เอาประกันชีวิตได้รู้ก่อนแล้วว่าตนเป็นโรคความดันโลหิตสูงซึ่งเป็นโรคร้ายแรงรักษาไม่หาย ได้ขอเอาประกันชีวิตต่อจ่ายโดยปกปิดข้อเท็จจริงไม่กรอกข้อความในคำขอเอาประกันชีวิตว่าตนเป็นโรคดังกล่าว ซึ่งถ้าจ่ายทราบความจริงข้างต้นนี้แล้วอาจไม่ยอมทำสัญญาประกันชีวิตด้วย ดังนั้น สัญญาประกันชีวิตจึงตกเป็นโมฆียะเมื่อจ่ายบอกล้างแล้ว จ่ายจึงไม่ต้องรับผิดชอบใช้เงินตามกรมธรรม์ประกันชีวิต และได้พิพากษาว่า ตัวแทนในการขายประกันมีหน้าที่เพียงชักชวนให้ผู้ซื้อเข้ามาทำสัญญาประกันชีวิตกับจ่ายเท่านั้น มิใช่ตัวแทนในการทำกรมธรรม์ประกันชีวิต การที่ตัวแทนในการขายประกันชีวิตจะรู้ถึงข้อความจริงที่ผู้เอาประกันชีวิตไม่เปิดเผยหรือไม่ ก็หาอาจจะยกเป็นข้อแย้งจ่ายได้ไม่ ซึ่งคำพิพากษาศาลฎีกานี้ ค่อนข้างที่จะเป็นประโยชน์กับผู้รับประกันชีวิตเป็นอย่างมาก แต่หากมองตามเจตนาความสุจริตของผู้เอาประกันชีวิตแล้วการที่ไม่กรอกข้อมูลว่าเคยเจ็บป่วยมาก่อนนั้นผู้เขียนเห็นด้วยกับคำพิพากษาศาลฎีกา แต่ตามความเป็นจริงแล้วบริษัทผู้รับประกันชีวิตควรจะได้ตรวจความเรียบร้อยของแบบฟอร์มการขอเอาประกันชีวิตก่อนเมื่อรับมาจากตัวแทนประกันชีวิตแล้วจึงควรออกกรมธรรม์ประกันชีวิตให้กับผู้เอาประกันชีวิต ตามหลักของผู้รับประกันภัยมีความฉลาดรอบคอบ (Prudent insurer) หรือหลักผู้รับประกันภัยมีเหตุผล (Reasonable insurer)

จากบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่กล่าวมาจะเห็นว่ามีการบัญญัติที่ชัดเจนครอบคลุม สามารถเปิดถอนนิติกรรมที่เป็นโมฆียะได้ ดังคดีที่ชั้นศาลฎีกาที่กล่าวมา แต่การเปิดถอนทางแพ่งเพียงอย่างเดียวไม่ได้เป็นการควบคุมผู้ที่กระทำความผิดให้เกิดความเกรงกลัวต่อกฎหมายแต่อย่างใด ดังจะเห็นได้ว่ามีการเปิดถอนสัญญาประกันชีวิตจำนวนมากในแต่ละบริษัท ดังนั้นหากจะให้มีการควบคุมอาชญากรรมเกี่ยวกับการซื้อโงประกันชีวิตนี้มีประสิทธิภาพจะต้องใช้กฎหมายที่มีโทษทางอาญาเข้าควบคุม ซึ่งผู้เขียนจะได้กล่าวต่อไป

4.2 ปัญหาและอุปสรรคการบังคับใช้กฎหมายอาญา

เมื่อได้ศึกษาการบอกเลิกสัญญาประกันชีวิตที่เป็นโมฆียะตามคำพิพากษาศาลฎีกา ซึ่งเป็นการบอกเลิกในทางแพ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 865 แล้ว จะเห็นว่ามีการบอกเลิกในจำนวนที่ค่อนข้างมาก แต่จากคำพิพากษาศาลฎีกาที่กล่าวมายังถือว่าเป็นเพียงส่วนน้อยเมื่อเทียบกับคดีการบอกเลิกสัญญาที่เกิดขึ้นจริงในแต่ละบริษัทประกันชีวิตที่มีอยู่ ซึ่งการบอกเลิกสัญญานี้เป็นผลเสียหายต่อผู้ที่กระทำการด้วยความสุจริต ดังนั้น เพื่อเป็นการสร้างความสงบเรียบร้อยให้แก่สังคมเพราะความผิดเกี่ยวกับการซื้อโงประกันชีวิตเป็นความผิดต่อมหาชน เพื่อให้มีความเท่าเทียมในสังคม ปกป้องคุ้มครองผู้ที่กระทำการโดยสุจริต จึงควรมุ่งกฎหมายอาญามาบังคับใช้เกี่ยวกับการซื้อโงการประกันชีวิต ซึ่งผู้เขียนจะได้พิจารณาถึงความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมอย่างไรในการใช้ความผิดฐานซื้อโง ตามมาตรา 341 มาใช้บังคับเกี่ยวกับการซื้อโงการประกันชีวิต ดังนี้

4.2.1 วิเคราะห์ความผิดฐานซื้อโง

การซื้อโงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341 บัญญัติไว้ว่า "ผู้ใดโดยทุจริต หลอกลวงผู้อื่นด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดความจริงที่ควรบอกให้แจ้งและโดยการหลอกลวงดังว่านั้นได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม หรือทำให้ผู้ถูกหลอกลวง หรือบุคคลที่สาม ทำ ถอน หรือทำรายเอกสารสิทธิผู้ันั้นกระทำความผิดฐานซื้อโง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ"

ความผิดฐานซื้อโงตามมาตรา 341 มีองค์ประกอบ ดังนี้

(1) หลอกลวงผู้อื่น ด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ ปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง

(2) โดยการหลอกลวงดังว่านั้น ได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม หรือทำให้ผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม ทำ ถอน หรือทำลายเอกสารสิทธิ

(3) โดยเจตนาทุจริต

องค์ประกอบข้อ (1) การหลอกลวงผู้อื่น

หลอกลวงผู้อื่น หมายถึง การทำให้ผู้อื่นเข้าใจผิดไปตามที่ตนหลอกลวงนั้น

ผู้อื่น หมายถึง เจ้าของทรัพย์สินอันแท้จริง หรือเป็นบุคคลที่สามซึ่งครอบครองทรัพย์สินนั้นไว้แทนเจ้าของก็ได้ซึ่งกระทำได้ 2 วิธี คือ⁵¹การแสดงความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง

การกระทำสองประการดังกล่าวจะกระทำด้วยวาจา ลายลักษณ์อักษร กิริยา หรือวิธีการอื่นใดได้ทั้งสิ้น เพียงแต่ให้ข้อความที่แสดงออกนั้นได้ทราบถึงผู้อื่น

ก. การแสดงความอันเป็นเท็จ ข้อความที่นำมากล่าวนั้นต้องเป็นความเท็จ ซึ่งข้อความเท็จหมายความว่า ข้อความที่แสดงเป็นเหตุการณ์ข้อเท็จจริง และเหตุการณ์ข้อเท็จจริงนั้นไม่ตรงกับความเป็นจริงในขณะที่แสดงข้อความนั้น⁵² ดังนั้น ถ้าข้อเท็จจริงที่แสดงเป็นความจริง แม้ผู้กล่าวจะเข้าใจว่าเป็นเท็จและกล่าวเพื่อจะหลอกลวงผู้อื่นก็ไม่ถือเป็นการแสดงความเท็จ ลักษณะของการแสดงความเท็จนั้น ต้องเป็นการแสดงถึงเหตุการณ์ที่มีอยู่ในปัจจุบันหรือที่ผ่านมาแล้วในอดีต และต้องไม่ใช่เหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคต⁵³ ดังนั้น จะเห็นว่า ผู้ที่จะกระทำความผิดฐานข้อโกงนั้นจะต้องมีเจตนาทุจริตและลักษณะแห่งการกระทำนั้นเป็นการหลอกลวง

⁵¹ สุวัฒน์ชัย ใจหาญ, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน มาตรา 334 ถึง 366 พร้อมด้วยตัวอย่างและคำพิพากษาฎีกาประกอบ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มิตรสยาม, 2532), หน้า 213

⁵² จิตติ ดิงศภัทย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ตอนที่ 2 และภาค 3, (กรุงเทพมหานคร : แสดงทองการพิมพ์, 2513), หน้า 2171.

⁵³ Justin Miller, Handbook of Criminal Law, p.382-383.

ผู้อื่นด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือทำการปกปิดข้อความจริงที่ควรจะบอก หรือแจ้งให้เขาทราบซึ่งผลของการหลอกลวงนั้นทำให้ผู้ถูกหลอกลวงส่งมอบทรัพย์สินให้หรือถอนหรือทำลายเอกสารสิทธิ⁵⁴

ข. การปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง คือ ผู้ปกปิดได้ทราบความจริงแล้วว่ามืออยู่อย่างไร แล้วปกปิดความจริงนั้นเสีย ในเรื่องปกปิดความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้งนี้ บางกรณีก็รวมอยู่กับการแสดงข้อความอันเป็นเท็จด้วย การหลอกลวงโดยปกปิดความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง ผู้กระทำจะต้องกระทำการใดอันเป็นการปกปิด คือ ต้องมีการกระทำมิใช่เพียงแต่นิ่งเฉย ผู้กระทำได้กระทำการอันทำให้เข้าใจผิดมาแต่ต้น⁵⁵ การปกปิดข้อความเป็นการกระทำมิใช่ละเว้นกระทำ ถ้าหากผู้ใดมีหน้าที่ต้องทำเพื่อป้องกันผล คือ ไม่ให้ผู้ใดหลงผิดแล้ว แต่งดเสียไม่ทำตามหน้าที่เป็นเหตุให้มีผู้หลงเชื่อและได้ทรัพย์สินไปจากผู้นั้น ก็ได้ชื่อว่ากระทำการปกปิด⁵⁶

ความหมายของคำว่า ซึ่งควรบอกให้แจ้ง หมายถึงกรณีที่เป็นหน้าที่ต้องเปิดเผยในเมื่อการนิ่งเสียเป็นการงดเว้นกระทำตามมาตรา 59 วรรคท้าย เท่านั้น

คำว่า ปกปิดข้อความซึ่งควรบอกให้แจ้ง หมายถึงว่าข้อความจริงนั้นผู้ทำการหลอกลวงมีหน้าที่ต้องแจ้ง แต่แล้วกลับปกปิดไว้เสีย ทำให้ผู้ถูกหลอกลวงเข้าใจผิดหรือหลงเชื่อไปตามนั้น ผู้กระทำจึงจะมีความผิดแต่ถ้าหากไม่มีหน้าที่ต้องแจ้งแล้วแม้จะปกปิดไว้ก็ไม่มีความผิดเมื่อใดจึงจะถือว่ามีหน้าที่ต้องแจ้ง หน้าที่ดังกล่าวอาจเกิดจากกรณีดังต่อไปนี้

(1) หน้าที่ตามกฎหมาย หรือ

(2) หน้าที่ที่เกิดจากความสัมพันธ์พิเศษ กล่าวคือ ผู้กระทำมีความสัมพันธ์กับผู้ถูกหลอกลวงจนถือได้ว่าได้มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และอาศัยหลักความสุจริตต่อกัน ผู้กระทำควรจะต้องแจ้งข้อเท็จจริงให้อีกฝ่ายหนึ่งทราบ ถ้าผู้กระทำไม่แจ้งถือว่าเป็นการปกปิดความจริง ซึ่งควรบอกให้แจ้ง

⁵⁴ ไชยยศ เหมะรัชตะ, สารานุกรมกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กลจ้อฉล, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2537), หน้า 16-17.

⁵⁵ สุวัฒน์ชัย ใจหาญ, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน มาตรา 334 ถึง 366 พร้อมด้วยตัวอย่างและคำพิพากษาศาลฎีกาประกอบ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มิตรสยาม, 2532), หน้า 217.

⁵⁶ จิตติ ดิงศกีย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ตอนที่ 2 และภาคที่ 3, (กรุงเทพมหานคร : แสดงทองการพิมพ์, 2513), หน้า 2190.

(3) ถ้าได้ทำให้เขาเกิดสำคัญผิดขึ้น แม้จะไม่ได้ตั้งใจหลอกลวงก็ตามก็มีหน้าที่ต้องแจ้งความจริงให้เขาหายสำคัญผิด

(4) ถ้าการแจ้งความจริงให้เขาทราบเพียงส่วนหนึ่งจะทำให้เขาหายสำคัญผิด ก็มีหน้าที่ต้องแจ้งความจริงส่วนที่เหลือให้เขาทราบด้วย⁵⁷

องค์ประกอบข้อ (2) โดยการหลอกลวงตั้งว่านั่นได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม หรือทำให้ผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม ทำ ถอน หรือทำลายเอกสารสิทธิ

คำว่า "โดยการหลอกลวงตั้งว่านั่นได้ไปซึ่ง" ย่อมแสดงอยู่ในตัวว่า ผู้ถูกหลอกลวงต้องหลงเชื่อตามที่หลอกลวงนั้น และมอบทรัพย์สินให้ไปด้วยความเต็มใจ (อาจเป็นการส่งให้ หรือยอมให้ผู้หลอกลวงหยิบไปเองก็ได้) หรือทำ ถอน หรือทำลายเอกสารสิทธิ์⁵⁸

การได้ไปซึ่งทรัพย์สินต้องได้ไปโดยการหลอกลวง กล่าวคือต้องมีสัมพันธ์ระหว่างเหตุคือ การหลอกลวง กับผลคือ การได้ไปซึ่งทรัพย์สิน ถ้าหลอกลวงแล้ว แต่ผู้ถูกหลอกลวงไม่หลงเชื่อ จึงไม่ยอมให้ทรัพย์สินไป ไม่เป็นความผิดสำเร็จฐานฉ้อโกง แต่เป็นพยายามฉ้อโกงเท่านั้น

ได้ไปซึ่งทรัพย์สิน คำว่า "ทรัพย์สิน" ไม่มีบทนิยามในประมวลกฎหมายอาญา แต่ใน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 137 บัญญัติไว้ว่า "ทรัพย์สิน หมายความว่า วัตถุ มีรูปร่าง" และในมาตรา 138 บัญญัติไว้ว่า "ทรัพย์สินหมายความว่า ความรวมทั้งทรัพย์สินและวัตถุไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาและอาจถือเอาได้" ดังนั้น เพื่อให้ได้ความหมายอันแท้จริงของคำว่า ทรัพย์สิน จึงต้องพิจารณาตรา มาตรา 137 และมาตรา 138 ดังกล่าวประกอบกัน สาเหตุที่ต้องนำมาตรา 138 มาประกอบกับมาตรา 137 ด้วยนั้น ก็เพราะเหตุว่ามาตรา 138 ได้ให้ความหมายของคำว่า ทรัพย์สิน

⁵⁷ สุวัฒน์ชัย ใจหาญ, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน มาตรา 334 ถึง 366 พร้อมด้วยตัวอย่างและคำพิพากษาศาลฎีกาประกอบ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มิตรสยาม, 2532), หน้า 218-219.

⁵⁸ สุวัฒน์ชัย ใจหาญ, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน มาตรา 334 ถึง 366 พร้อมด้วยตัวอย่างและคำพิพากษาศาลฎีกาประกอบ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มิตรสยาม, 2532), หน้า 220.

ไว้ว่า "ต้องอาจมีราคาได้และอาจถือเอาได้" เมื่อทรัพย์ตามมาตรา 137 ก็เป็นทรัพย์สินส่วนหนึ่ง ฉะนั้น ทรัพย์จึงต้องเป็นวัตถุมีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาได้และอาจถือเอาได้เช่นเดียวกัน⁵⁹

ทรัพย์และทรัพย์สินมีลักษณะสำคัญอยู่ 2 ประการ คือ

(1) ทรัพย์ คือ วัตถุที่มีรูปร่าง ส่วนทรัพย์สิน คือ วัตถุที่มีรูปร่างก็ได้ หรือไม่มีรูปร่างก็ได้

(2) วัตถุที่มีรูปร่างหรือไม่มีรูปร่างนั้นต้องอาจมีราคาได้ และต้องอาจถือเอาได้⁶⁰

ทรัพย์และทรัพย์สินต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ทั้ง 2 ประการดังกล่าว หากขาดหลักเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่งก็จะเป็นทรัพย์หรือทรัพย์สินไม่ได้ เช่น มนุษย์เราแม้จะมีรูปร่าง แต่ไม่อาจมีราคาซื้อขายกันได้ จึงไม่เป็นทรัพย์สิน เป็นต้น

คำว่า "วัตถุที่มีรูปร่าง" นั้น หมายถึง สิ่งที่เห็นได้ด้วยตา จับต้องสัมผัสได้ เช่น หนังสือ โต๊ะ เก้าอี้ บ้านเรือน ม้า ลา เป็นต้น⁶¹

คำว่า "วัตถุไม่มีรูปร่าง" นั้น หมายถึง สิ่งที่ไม่เห็นได้ด้วยตา จับต้องสัมผัสไม่ได้ เช่น แก๊ส กำลังแรงแห่งธรรมชาติ พลังน้ำตก พลังปรมาณู เป็นต้น และยังได้แก่ทรัพย์สินและสิทธิต่างๆ อันเกี่ยวกับทรัพย์และทรัพย์สินดังที่บัญญัติไว้ใน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 139 และ 140 ด้วย แต่ทรัพย์สิทธิ และสิทธิต่างๆ ที่จะเป็นทรัพย์สินนี้จะต้องเป็นทรัพย์สิทธิและสิทธิที่กฎหมายไทยรับรองแล้ว เช่น กรรมสิทธิ์ สิทธิครอบครอง ภารจำยอม สิทธิอาศัย สิทธิเก็บกิน สิทธิเหนือพื้นดิน ภารติดพันในอสังหาริมทรัพย์ จำน่า จำนอง ลิขสิทธิ์ (ตามพระราชบัญญัติ ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537) สิทธิในเครื่องหมายการค้า (ตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522) ส่วน สิทธิในชื่อเสียงแห่งธุรกิจ (Business goodwill) แม้จะได้รับการรับรองจากกฎหมายต่างประเทศ แต่ขณะนี้ยังไม่มียกกฎหมายไทยรับรอง จึงไม่ถือเป็นทรัพย์สิน

⁵⁹ บัญญัติ สุชีวะ, กฎหมายลักษณะทรัพย์, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทกรุงสยามพรินติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2535), หน้า 1-2.

⁶⁰ บัญญัติ สุชีวะ, กฎหมายลักษณะทรัพย์, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท กรุงสยามพรินติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2535), หน้า 2.

⁶¹ บัญญัติ สุชีวะ, กฎหมายลักษณะทรัพย์, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท กรุงสยามพรินติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2535), หน้า 3.

ทำให้ผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สามทำ ถอน หรือทำลายเอกสารสิทธิ

คำว่า "เอกสารสิทธิ" นั้นตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (9) ให้ความหมายไว้ว่า "เอกสารสิทธิ" หมายความว่า เอกสารที่เป็นหลักฐานแห่งการก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิ"

มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ได้มีการพิพากษาไว้เป็นบรรทัดฐานที่น่าสนใจคือ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1892/2532 วินิจฉัยว่า คำขอเอาประกันชีวิตแบบออมทรัพย์สังเคราะห์มีสาระสำคัญว่าผู้เอาประกันมีความประสงค์ที่จะเอาประกันชีวิตตามรายละเอียดที่ระบุไว้ในคำขอมีลักษณะเป็นเพียงคำเสนอขอทำสัญญาประกันชีวิตเท่านั้น ยังไม่แน่ว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะตกลงรับประกันหรือไม่ และบันทึกปากคำผู้เอาประกันก็เป็นเพียงเอกสารซึ่งผู้ขอเอาประกันชีวิตตอบคำถามตามที่บริษัทผู้รับประกันต้องการทราบในเรื่องความเกี่ยวพันระหว่างผู้เอาประกันชีวิต กับผู้รับประกันผลตอบแทนรายละเอียดในการชำระเบี้ยประกัน เอกสาร ดังกล่าวมิใช่หลักฐานแห่งการก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิจึงมิใช่เอกสารสิทธิตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (9)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2599/2534 สมุดคู่ฝากบัญชีเงินฝากพิเศษ มีข้อความแสดงว่าผู้ฝากได้ฝากเงินไว้ที่ธนาคาร ย่อมเป็นหลักฐานแห่งการก่อตั้งสิทธิแก่ผู้ฝากที่จะเรียกถอนเงินฝากคืน หากใช่เพียงแต่แสดงรายการฝากเงินและชื่อผู้ฝากไม่จึงเป็นเอกสารสิทธิ

ข้อสังเกตจะพิจารณาว่า การหลอกลวงให้ทำ ถอน หรือทำลายเอกสารในความผิดฐานฉ้อโกง เอกสารนั้นต้องเป็นเอกสารสิทธิ ถ้าไม่ใช่เอกสารสิทธิไม่เป็นความผิดฐานฉ้อโกง⁶²

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 28/2506 คำร้องทุกข์ของผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ใช่เอกสารสิทธิตามความหมายแห่งประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (9) ฉะนั้น แม้จะได้รับความว่าจำเลยเจตนาทุจริตหลอกลวงให้ผู้เสียหายถอนคำร้องทุกข์ก็ดี ก็คงโทษจำเลยฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341 ไม่ได้

องค์ประกอบข้อ (3) โดยเจตนาทุจริต

⁶² สุวัฒน์ชัย ใจหาญ, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ มาตรา 334 ถึง 366 พร้อมด้วยตัวอย่างและคำพิพากษาศาลฎีกาประกอบ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มิตรสยาม, 2532), หน้า 225.

ผู้กระทำจะต้องมีเจตนาตามหลักทั่วไปใน มาตรา 59 คือมีเจตนาที่จะหลอกลวงผู้อื่นด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อความจริง ซึ่งควรบอกให้แจ้งคือ จะต้องรู้ว่าข้อความที่ตนนำมาหลอกลวงนั้นเป็นความจริง นอกจากนั้นผู้กระทำยังจะต้องมีเจตนาทุจริต (กระทำโดยทุจริตตามมาตรา 1 (1)) คือเพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มีควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่นอีกด้วย ถ้าผู้กระทำไม่มีเจตนาทุจริตย่อมไม่มีความผิดฐานฉ้อโกง

ความผิดฐานฉ้อโกง เป็นความผิดที่ผู้กระทำมีเจตนาทุจริตมาตั้งแต่ต้นคือ ก่อนหรืออย่างน้อยที่สุดก็ในขณะที่หลอกลวงผู้อื่น และใช้อุบายหลอกลวงให้เขาหลงเชื่อจนได้ทรัพย์สินไปก็เป็นความผิดสำเร็จ ถ้าผู้กระทำไม่มีเจตนาทุจริตมาแต่ต้นแม้จะได้ทรัพย์สินนั้นมาโดยการหลอกลวงก็ไม่ใช่ความผิดฐานฉ้อโกง แต่เมื่อได้ทรัพย์สินมาแล้วหากมีเจตนาทุจริตเกิดขึ้นภายหลังและเบียดบังเอาทรัพย์สินนั้นไว้ ย่อมมีความผิดฐานยักยอก

ในปัญหาที่ว่าความผิดฐานฉ้อโกงเป็นความผิดสำเร็จเมื่อใดนั้นกรณีที่เป็นการได้ไปซึ่งทรัพย์สิน โดยปกติถ้าเป็นทรัพย์สินที่มีรูปร่างต้องถือว่า ความผิดสำเร็จเมื่อทรัพย์สินไปอยู่ในความครอบครองของผู้กระทำผิดแล้ว

กรรมธรรม์ประกันชีวิตเป็นเอกสารสิทธิหรือไม่เมื่อพิจารณาตามความหมายตามคำจำกัดความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (9) ได้ให้ความหมายของ เอกสารสิทธิ ไว้ว่า หมายถึง เอกสารที่เป็นหลักฐานแห่งการก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิ

ในการทำประกันชีวิตนั้นภายหลังจากที่ผู้รับประกันชีวิตได้ตกลงทำสัญญาประกันชีวิตตามคำเสนอของผู้เอาประกันชีวิต ผู้รับประกันชีวิตมีหน้าที่ต้องจัดทำและส่งมอบกรรมธรรม์ประกันภัยอันมีเนื้อความต้องตามสัญญานั้นให้แก่ผู้เอาประกันชีวิตฉบับหนึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 867 วรรคสอง ซึ่งได้กำหนดรายการต่างๆ ที่ต้องระบุในกรรมธรรม์ประกันภัย ตามมาตรา 867 วรรคสาม กรรมธรรม์ประกันภัยจึงเป็นหลักฐานของสัญญาประกันชีวิตชนิดหนึ่ง ที่ผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้รับประกันสามารถใช้เป็นหลักฐานฟ้องร้องผู้รับประกันชีวิต เพื่อบังคับให้เป็นไปตามสัญญาประกันชีวิตได้ แต่ยังมีปัญหาอยู่ว่า กรรมธรรม์ประกันภัยดังกล่าวเป็นเอกสารสิทธิหรือไม่ ซึ่งยังไม่เคยปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกาเลย

แต่ท่านอาจารย์รชฎ เจริญจำ ได้อธิบายถึงลักษณะเอกสารสิทธิว่า ให้พิจารณาถึงสภาพของเอกสารเป็นสำคัญว่า สามารถเป็นเอกสารแห่งการเคลื่อนไหวสิทธิ อันได้แก่ ก่อ เปลี่ยน

แปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิหรือไม่ หากสภาพของเอกสารนั้นสามารถเป็นหลักฐานแห่งการเคลื่อนไหวสิทธิได้แล้ว เอกสารนั้นย่อมเป็นเอกสารสิทธิ⁶³

เมื่อพิจารณาถึงกรรมธรรม์ประกันภัยแล้วจะเห็นว่า กรรมธรรม์ประกันภัยนั้นเป็นเอกสารสิทธิชนิดหนึ่ง อันมีลักษณะเป็นเอกสารสิทธิตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (9) เพราะเป็นหลักฐานที่ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวสิทธิกับผู้เอาประกันชีวิต ประกอบกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 867 วรรคแรก บัญญัติว่า "อันสัญญาประกันภัยนั้น ถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบหรือลายมือชื่อตัวแทนของฝ่ายนั้นเป็นสำคัญท่านว่าจะฟ้องร้องบังคับคดีหาได้ไม่..."เมื่อกรรมธรรม์ประกันภัยถือว่าเป็นหลักฐานแห่งสัญญาประกันชีวิตที่ผู้รับประกันชีวิตได้จัดทำมอบให้แก่ผู้เอาประกันชีวิตตามกฎหมาย กรรมธรรม์ประกันภัยจึงสามารถใช้เป็นหลักฐาน ก่อให้เกิดสิทธิแก่ผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้รับประโยชน์ในการบังคับผู้รับประกันชีวิตให้ปฏิบัติตามสัญญาที่ตกลงกันได้

ท่านศาสตราจารย์ไชยยศ เหมะรัชตะ มีความเห็นว่ากรรมธรรม์ประกันชีวิตเป็นเอกสารสิทธิ และการโอนสิทธิตามสัญญาประกันชีวิตเป็นการโอนสิทธิเรียกร้องชนิดหนึ่ง จึงต้องทำตามแบบตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 306 คือต้องทำเป็นหนังสือมิฉะนั้นจะไม่สมบูรณ์ และต้องบอกกล่าวการโอนไปยังผู้รับประกันชีวิตเป็นหนังสือ⁶⁴

ดังนั้นหากผู้เอาประกันชีวิตได้หลอกลวงเพื่อเข้าทำสัญญาประกันชีวิตกับผู้รับประกันชีวิตแล้วผู้รับประกันชีวิตได้ออกกรรมธรรม์ประกันภัยให้ไปแล้วถือว่าเป็นการครบองค์ประกอบความผิดฐานฉ้อโกงตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341 แล้ว

สาเหตุที่บริษัทผู้รับประกันชีวิตไม่มีการฟ้องร้องคดีฉ้อโกงการประกันชีวิตเพราะว่าบริษัทผู้รับประกันชีวิตแต่ละบริษัท ต้องการที่จะรักษาชื่อเสียงของบริษัท ต้องการสร้างความเชื่อถือจากลูกค้า เพื่อหวังให้ลูกค้ามาทำประกันชีวิตกับบริษัทของตน จึงไม่ต้องการที่จะมีคดีฟ้องร้องกับลูกค้าของตน เพราะหากมีการฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาแล้วจะทำให้ลูกค้ารายอื่นไม่กล้าที่จะมาทำประกันชีวิตกับบริษัทของตนอย่างแน่นอน และอีกประเด็นหนึ่งก็เกี่ยวกับความที่ไม่มี

⁶³ จิตติ เจริญจำ, บันทึบทองทั่วยุทธคดีพิพากษาฎีกา 100 ปี ชัยการ, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด พิมพ์อักษร, 2536), หน้า 290.

⁶⁴ ไชยยศ เหมะรัชตะ, กฎหมายว่าด้วยประกันภัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2534), หน้า 407.

กฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะเหมือนกับการข้อโกงประกันวินาศภัย และอีกประเด็นหนึ่งคือ อัตราโทษของความผิดฐานข้อโกงมีอัตราโทษเพียงจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งเป็นอัตราโทษที่ค่อนข้างต่ำ หากเปรียบเทียบกับความผิดฐานข้อโกงประกันวินาศภัยที่ผู้เขียนจะกล่าวต่อไป

4.2.2 วิเคราะห์ความผิดฐานข้อโกงการประกันวินาศภัย

นอกจากประมวลกฎหมายอาญา หมวด 3 จะบัญญัติถึงความผิดฐานข้อโกงไว้ในมาตรา 341 ซึ่งเป็นบทที่กำหนดความผิดเกี่ยวกับการข้อโกงทั่วไปแล้ว ยังได้บัญญัติถึงความผิดเกี่ยวกับการประกันวินาศภัยไว้ในมาตรา 347 ไว้โดยเฉพาะอีก นั่นคือความผิดฐานข้อโกงการประกันวินาศภัย ซึ่งบัญญัติไว้ว่า "ผู้ใดเพื่อให้ตนเองหรือผู้อื่นได้รับประโยชน์จากการประกันวินาศภัย แกล้งทำให้เกิดเสียหายแก่ทรัพย์สินอันเป็นวัตถุที่เอาประกันภัย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ"

ความผิดฐานนี้ คือ การแกล้งทำให้เกิดเสียหายแก่ทรัพย์สินอันเป็นวัตถุที่เอาประกันวินาศภัย โดยเจตนา โดยมีมูลเหตุชักจูงใจเพื่อให้ตนเองหรือผู้อื่นได้รับประโยชน์จากการประกันภัยนั้น⁶⁵

ศาสตราจารย์ ดร. คณิต ฌ นคร กล่าวว่าความผิดฐานนี้อาจพิจารณาได้เป็น 2 ความเห็น กล่าวคือ ทางหนึ่งอาจเห็นว่าเป็นการกำหนดการลงโทษการกระทำที่เป็นตระเตรียมข้อโกงทรัพย์สินของผู้รับประกันภัย แต่ถ้าเห็นว่าเป็นความผิดเอกเทศต่างหากแล้ว การกระทำความผิดฐานนี้ไม่เพียงแต่เป็นการกระทำต่อทรัพย์สินของผู้รับประกันภัย แต่เป็นการกระทำสาธารณะด้วย ซึ่งท่านศาสตราจารย์ ดร. คณิต ฌ นคร มีความเห็นอย่างหลัง แม้ถึงความผิดฐานนี้จะเป็นความผิดอันยอมความได้ก็ตาม เพราะการประกันภัยเป็นกิจการที่กระทบต่อสาธารณะด้วย⁶⁶

ความผิดฐานข้อโกงการประกันวินาศภัย อาจแยกองค์ประกอบความผิดได้ดังนี้

⁶⁵ คณิต ฌ นคร, กฎหมายอาญาภาคความผิด, (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535), หน้า 166.

⁶⁶ คณิต ฌ นคร, กฎหมายอาญาภาคความผิด, (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535), หน้า 166.

องค์ประกอบภายนอก

- (1) แกล้งทำให้เกิดเสียหายแก่ทรัพย์สิน
- (2) อันเป็นวัตถุที่เอาประกันภัย

องค์ประกอบภายใน

- (1) เจตนาธรรมดา
- (2) มูลเหตุชักจูงใจเพื่อให้ตนเองหรือผู้อื่นได้รับประโยชน์จากการประกัน

วินาศภัย

แกล้งทำให้เกิดเสียหายแก่ทรัพย์สิน หมายความว่า ลักษณะของการกระทำที่เป็นความผิดตามมาตรา ๖๑ หมายความว่า ไม่จำกัดลักษณะของการกระทำไว้ ฉะนั้น ไม่ว่าจะกระทำด้วยวิธีใดก็ตาม ถ้าเป็นการแกล้งทำให้เกิดเสียหายแก่ทรัพย์สินแล้ว ก็อาจเป็นความผิดได้ทั้งสิ้น⁶⁷

อันเป็นวัตถุที่เอาประกันภัย หมายความว่า ถึง ทรัพย์สินที่แกล้งทำให้เกิดเสียหาย ต้องเป็นทรัพย์สินอันเป็นวัตถุที่เอาประกันภัยไว้แล้ว⁶⁸

เจตนาธรรมดา หมายถึง ผู้กระทำต้องมีเจตนาตามมาตรา 59 กล่าวคือ ผู้กระทำต้องรู้ว่าทรัพย์สินนั้นเป็นวัตถุที่เอาประกันวินาศภัย และผู้กระทำต้องการทำให้เกิดเสียหายแก่ทรัพย์สินนั้น

สำหรับมูลเหตุชักจูงใจให้กระทำ คือ เพื่อให้ตนเองหรือผู้อื่นได้รับประโยชน์จากการประกันวินาศภัย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 66-67/2471 วินิจฉัยว่า จำเลยเป็นเจ้าของร้านค้าขายและเลขตั้งแห่งหนึ่งได้ออกรับเงินไปประกันอัคคีภัยไว้กับบริษัท อ. จำกัด 2 คราว เป็นเงิน 30,000 บาท สินค้าในร้านมีราคาประมาณ 28,000 บาท ก่อนเกิดเหตุมีพยานเห็นจำเลยกับพวก (3 คน) ประชุมกันจนกระทั่งวันเกิดเหตุ มีคนเห็นจำเลยเอาน้ำมันเบนซินบรรจุขวดมาที่ร้าน 12 ขวด และมีการขนสินค้าออกไปจากร้าน ก่อนเกิดเหตุร้านของจำเลยปิดมาเดือนเศษแล้ว ในวันเกิดเหตุ

⁶⁷ สมศักดิ์ สิงห์พันธ์, คำอธิบายกฎหมายอาญา เล่ม 4, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทวิศตอริ์ เพาเวอร์ พอยท์ จำกัด, 2524), หน้า 465.

⁶⁸ สมศักดิ์ สิงห์พันธ์, คำอธิบายกฎหมายอาญา เล่ม 4, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทวิศตอริ์ เพาเวอร์ พอยท์ จำกัด, 2524), หน้า 466.

พยานได้กลิ่นน้ำมันที่ร้านจำเลยจึงไปดูเห็นประตูร้านใส่กุญแจ แต่ภายในร้านยังเปิดไฟและพัดลมอยู่ จึงได้ไปพาดำรวจมาพังฝาเข้าไปดูในร้านพบรูปจุดปักอยู่ในหอกระดาดดินปืน รูปใหม่เหลืออีกหนึ่งองค์คู่สี่จะถึงดินปืน และมีน้ำมันเบนซินเหลวคือน้ำมันที่กระดาน กับมีน้ำมันเบนซินเปิดแล้วเหลือปีละครึ่งวางเรียงรายอยู่ตามพื้นชั้นบนและพื้นชั้นล่าง 12 ปีบ และมีน้ำมันเบนซินอยู่ในตุ่มอีก ตามพื้นกระดานมีกระดาดหนังสือพิมพ์ชุบน้ำมันเบนซินวางเรียกรวดเป็นชนวนเชื้อเพลิงติดถึงชั้นล่าง เมื่อดินปืนระเบิดขึ้นเชื้อเพลิงอาจลุกลามถึงกันได้ทันที ขณะเกิดเหตุมีสินค้าในร้านประมาณ 20,000 บาท ดังนี้ วิวินิจฉัยว่า พฤติการณ์และเหตุผลแวดล้อมประกอบด้วยการกระทำของจำเลยกับพวกเป็นการกระทำ เพื่อเผาตึกและสินค้าซึ่งได้ประกันไฟไว้กับบริษัท และจะเอาเงินค่าประกันภัย (แต่กระทำไม่สำเร็จเพราะมีเหตุสุดวิสัยมาขัดขวางเสีย) จำเลยกับพวกจึงมีความผิดฐานพยายามวางเพลิงและพยายามกระทำแก่ทรัพย์สินเพื่อเอาเงินประกันภัยตามมาตรา 186 และ 312,60 (ซึ่งตรงกับประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 218 และมาตรา 347,80)⁶⁹

จากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 66-67/2471 เป็นเพียงคำตัวอย่างหนึ่งที่ขึ้นสู่ศาลฎีกาความจริงแล้วยังมีการข้อโกงประกันวินาศภัยอีกจำนวนมาก ที่เกิดขึ้นแล้วมีการพิพากษาสิ้นสุดในชั้นศาลชั้นต้น ซึ่งการบัญญัติกฎหมายไว้โดยเฉพาะอย่างนี้เป็นง่ายต่อการบังคับใช้กฎหมาย และในต่างประเทศถือว่าการข้อโกงประกันภัยเป็นอาชญากรรมทางธุรกิจที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ต้องการแก้ไขอย่างเร่งด่วน

4.3 ปัญหาการไม่มีกฎหมายการข้อโกงการประกันชีวิตบัญญัติไว้ในกฎหมายอาญาโดยเฉพาะ

4.3.1 ผลเสียที่เกี่ยวกับความไม่ชัดเจนของกฎหมาย

เป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่ากฎหมายอาญาต้องตีความตามตัวบทกฎหมายโดยเคร่งครัด หากไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ก็ถือว่าไม่เป็นความผิด เมื่อนำเอาการกระทำที่มีลักษณะข้อโกงการประกันชีวิตมาปรับใช้กับความผิดฐานข้อโกง ตามมาตรา 341 ซึ่งเป็นบทกฎหมายทั่วไป เพราะการข้อโกงเกี่ยวกับการประกันชีวิตไม่ได้มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะเหมือนกับ

⁶⁹ สุวัฒน์ชัย ใจหาญ, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน มาตรา 334 ถึง 366 พร้อมด้วยตัวอย่างและคำพิพากษาศาลฎีกาประกอบ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มิตรสยาม, 2532), หน้า 304.

การข้อเืองการประกันวินาศภัยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 347 ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าความผิดฐานข้อเืองการประกันวินาศภัยมีองค์ประกอบความผิดที่ชัดเจนคือ ผู้ใดเพื่อให้ตนหรือผู้อื่นได้รับประโยชน์จากการประกันวินาศภัย แก่งทำให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินอันเป็นวัตถุที่เอาประกันภัย จะเห็นว่าองค์ประกอบในการกระทำผิดมีความชัดเจน หากมีการกระทำ ความผิดเกิดขึ้นก็สามารถนำมาปรับใช้กับมาตรานี้ได้เลย แต่สำหรับการข้อเืองการประกันชีวิตยังไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะและชัดเจนอย่างนี้ จึงยังต้องนำไปปรับใช้กับความผิดฐานข้อเืองโดยทั่วไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใกล้เคียงที่สุด ซึ่งผลเสียของการไม่มีตัวบทกฎหมายเกี่ยวกับการข้อเืองการประกันชีวิตบัญญัติไว้โดยเฉพาะ กล่าวคือหลอกลวงผู้อื่นด้วยแสดงข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อความจริงที่ควรบอกให้แจ้ง และโดยการหลอกลวงนั้นได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม หากพิจารณาถึงการปกปิดความจริงที่ตนเจ็บป่วยมาก่อนที่จะเข้าทำสัญญาประกันชีวิต หรือปกปิดการมีอาชีพของผู้เอาประกันชีวิต หรือปกปิดการมีส่วนได้เสียในชีวิตของผู้ถูกเอาประกันชีวิต เมื่อพิจารณาให้ดีแล้ว ก็ถือว่าเข้าองค์ประกอบ แต่การออกกรมธรรม์ประกันชีวิตจะเป็นเอกสารสิทธิหรือไม่นั้น ยังไม่มีคำพิพากษาศาลฎีกาตัดสินไว้ ซึ่งมีเพียงความเห็นของหลายๆ ท่านที่เห็นว่าเป็นเอกสารสิทธิ หากถือว่าเป็นเอกสารสิทธิก็เข้าข่ายการกระทำ ความผิดฐานข้อเืองแล้ว หรือในกรณีที่มีการทำสัญญาประกันชีวิตและมีการออกกรมธรรม์ประกันชีวิตให้แล้ว ต่อมาผู้เอาประกันชีวิตหลอกลวงผู้รับประกันชีวิตว่าผู้เอาประกันชีวิตถึงแก่ความตายแล้ว ต่อมาผู้รับประโยชน์ได้ปรับเงินจากผู้รับประกันชีวิตเช่นนี้ถือว่าเป็นความผิดฐานข้อเืองแล้ว ตามประมวลกฎหมายอาญา 341

การบังคับใช้กฎหมายความผิดฐานข้อเืองตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 348 ได้บัญญัติไว้ว่า "ความผิดในหมวดนี้ นอกจากความผิดตามมาตรา 343 เป็นความผิดอันยอมความได้" ความผิดในหมวดนี้หมายถึงความผิดตั้งแต่มาตรา 341 เป็นต้นมา ซึ่งความผิดเกี่ยวกับการข้อเืองตามมาตรา 341 ถือว่าเป็นฐานความผิดเกี่ยวกับการข้อเืองที่เป็นบททั่วไปและเป็นความผิดที่ยอมความได้ ซึ่งหากมีความผิดเกิดขึ้นแล้วแต่ไม่มีการร้องทุกข์จากผู้เสียหาย หรือในกรณีคู่กรณีความยอมกันแล้วก็จะเป็นการตัดสิทธิที่พนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการ ที่จะดำเนินคดีต่อไป เพราะถือว่าเป็นความผิดต่อส่วนตัว

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่ามีความผิดฐานข้อเืองเกิดขึ้นแล้ว แต่การดำเนินคดีอาญากับผู้เอาประกันชีวิตที่กระทำ ความผิดไม่ค่อยมีขึ้นสู่ศาลเพราะว่าเมื่อมีการข้อเืองเกิดขึ้น บริษัทผู้รับประกันชีวิตก็จะเรียกเงินคืนจากผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้รับประโยชน์ที่ได้รับเงินไป เมื่อบริษัทได้รับเงินคืนไปแล้วก็จะถอนคำร้องทุกข์ที่ได้ร้องทุกข์ไว้กับพนักงานสอบสวน เมื่อถอนคำร้องทุกข์แล้ว

ความผิดฐานช้อโกงก็เป็นอันสิ้นสุดไม่มีการดำเนินคดีต่อไปและโดยปกติเมื่อบริษัทประกันชีวิตไม่ต้องจ่ายเงินหรือผู้เอาประกันชีวิตคืนเงินก็จะไม่ดำเนินคดีให้เสียเวลากับบริษัทผู้รับประกันชีวิตอีก ดังจะเห็นได้ว่ามีคดีขึ้นสู่ศาลน้อยมาก หรือในกรณีที่ผู้เอาประกันชีวิตหลงกลวงเพื่อเข้าทำประกันชีวิตตามขั้นตอนการทำประกันชีวิตโดยทั่วไปนั้น หลังจากที่ผู้เอาประกันชีวิตได้แถลงข้อเท็จจริงต่างๆ แล้ว ผู้รับประกันชีวิตจะพิจารณารับประกันชีวิตพร้อมกับเรียกเก็บเงินค่าเบี้ยประกันชีวิตจากผู้ทำประกันชีวิต หลังจากนั้นผู้รับประกันชีวิตจึงจะได้จัดทำกรมธรรม์ประกันชีวิตมอบให้แก่ผู้เอาประกันชีวิตต่อไป บริษัทผู้รับประกันชีวิตจึงอาจเห็นว่า ตนเองยังไม่ได้ได้รับความเสียหาย ยังไม่ได้จ่ายเงินใดๆ ให้แก่ผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้รับประกันโยชน์แต่อย่างใด ในทางกลับกันบริษัทผู้รับประกันชีวิตเองยังได้รับเงินค่าเบี้ยประกันชีวิตอีกด้วย จึงกลายเป็นว่าผู้รับประกันชีวิตซึ่งเป็นผู้ถูกหลงกลวงกลับได้รับประโยชน์มากกว่าผู้รับประกันชีวิตซึ่งเป็นผู้หลงกลวงเสียอีก ดังนั้น ผู้รับประกันชีวิตจึงไม่เห็นถึงความจำเป็นที่ต้องแจ้งความดำเนินคดีอาญากับผู้เอาประกันชีวิตที่หลงกลวงหรือปกปิดความจริงที่ผู้เอาประกันชีวิตนำมาหลงกลวงกับบริษัทผู้รับประกันชีวิตเลย

4.3.2 ผลเสียที่เกิดขึ้นกับสังคม

เมื่อพิจารณาถึงว่า การช้อโกงเกี่ยวกับการประกันชีวิตแล้วจะเห็นว่าการช้อโกงประกันชีวิตแต่ละครั้งเป็นการสร้างความสูญเสียให้กับผู้ร่วมทำประกันชีวิตทุกคน ไม่ใช่เป็นความเสียหายตัวส่วนตัวเท่านั้นเพราะการประกันชีวิตเป็นการเฉลี่ยความเสียหายระหว่างผู้ที่ร่วมเอาประกันชีวิตทุกๆ คน หากมีการช้อโกงเกี่ยวกับการประกันชีวิตเกิดคือผู้เสียหายก็คือ ผู้ที่ร่วมเอาประกันชีวิตทุกคน หากจะนำความผิดเกี่ยวกับการช้อโกงการประกันชีวิตมาปรับใช้กับความผิดฐานช้อโกงในบททั่วไป ตามมาตรา 341 แล้วจะเห็นว่าไม่มีความเป็นธรรมสำหรับผู้ที่ร่วมเอาประกันชีวิตด้วยกัน ซึ่งในเรื่องนี้เปรียบเทียบกับกรณีการกู้ยืมเงินที่เป็นการช้อโกงประชาชน ตามมาตรา 343 เพราะหากพิจารณาให้ดีแล้วในเรื่องการกู้ยืมเงินนั้นเป็นเรื่องทางแพ่งแท้ๆ แต่กฎหมายเล็งเห็นผลร้ายของการกู้ยืมเงินชนิดนี้จึงได้ออก กฎหมายอาญามาเพื่อควบคุมผู้กระทำความผิดดังกล่าว และเพื่อเป็นการป้องกันสังคมจากอาชญากรรมดังกล่าวนี้ ดังนั้น การช้อโกงที่เกี่ยวกับการประกันชีวิตจึงควรมีการออกกฎหมายเกี่ยวกับการช้อโกงการประกันชีวิตไว้โดยเฉพาะ

อย่างไรก็ตามการทำธุรกิจในปัจจุบันส่วนใหญ่ต้องการความเชื่อถือจากประชาชนเป็นสำคัญ ถ้าประชาชนหมดความเชื่อถือแล้วธุรกิจนั้นๆ จะล่มสลายได้ เช่น กรณีตัวอย่างที่เกิดขึ้นกับสถาบันการเงินทั้งหลาย เป็นต้น ธุรกิจประกันชีวิตก็เช่นเดียวกัน เมื่อมีการช้อโกงประกันชีวิตผู้ร่วมทำประกันชีวิตทุกคนได้รับความเสียหาย และกระทบโดยตรงต่อความเชื่อถือของประชาชน

ด้วย ดังนั้นถ้าไม่มีกฎหมายที่เข้มงวดลงโทษผู้กระทำความผิดแล้ว ในอนาคตความเสียหายจะเกิดขึ้นกับธุรกิจประกันชีวิต อาจเปรียบได้กับความล่มสลายของสถาบันการเงินของประเทศไทย ดังที่เกิดขึ้นมาแล้วก็เป็นได้

4.3.3 ผลเสียที่เกิดจากการที่ไม่มีกระบวนการบัญญัติความผิดฐานข้อโกงการประกันชีวิตไว้ โดยเฉพาะเหมือนกับการข้อโกงประกันวินาศภัย

หากมีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะเช่นเดียวกับการข้อโกงการประกันวินาศภัย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 347 ซึ่งบัญญัติไว้เป็นฐานความผิดเฉพาะและอัตราโทษเหมาะสม จะทำให้สามารถควบคุมการข้อโกงการประกันชีวิตได้ทำให้การข้อโกงการประกันชีวิตลดน้อยลง ซึ่งตามความเป็นจริงแล้วความผิดฐานข้อโกงการประกันชีวิตนั้นควรที่ต้องมีการบัญญัติไว้โดยเฉพาะเช่นเดียวกับการข้อโกงการประกันวินาศภัย เพราะว่าการข้อโกงเกี่ยวกับการประกันชีวิตนั้นหากมีการข้อโกงเกิดขึ้นอาจต้องถึงกับฆ่าผู้เอาประกันชีวิตเพื่อหวังเงินจากการประกันชีวิตดังที่เป็นคดีเกิดขึ้นให้เห็นในปัจจุบัน

นอกจากนี้ อัตราโทษตามมาตรา 341 หากนำความผิดฐานข้อโกงเกี่ยวกับการประกันชีวิตมาบังคับใช้ เห็นว่าอัตราโทษยังไม่เหมาะสม เพราะมีอัตราโทษที่ต่ำคือจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ หากเปรียบเทียบกับข้อโกงการประกันวินาศภัย ตามมาตรา 347 ซึ่งมีอัตราโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งหากพิจารณาถึงความร้ายแรงแล้วอัตราโทษของการข้อโกงที่เกี่ยวกับการประกันชีวิตน่าที่จะมีอัตราโทษที่สูงกว่าเพราะหากมีการข้อโกงขึ้นอาจจะมีความรุนแรงถึงแก่ชีวิตของผู้เอาประกันชีวิตตามที่กล่าวมาแล้ว หรือเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศญี่ปุ่นจะเห็นว่าอัตราโทษเกี่ยวกับการข้อโกงการประกันชีวิตของประเทศญี่ปุ่นคือ จำคุกไม่เกินสิบปีซึ่งเป็นอัตราโทษที่ค่อนข้างจะเหมาะสม

นอกจากการปกปิดหรือหลอกลวง ของฝ่ายผู้เอาประกันชีวิตแล้วสำหรับฝ่ายผู้รับประกันชีวิตเองก็มักจะยกเงื่อนไขต่างๆ ในกรมธรรม์ประกันภัยขึ้นเพื่อปฏิเสธความรับผิดชอบ เช่น อ้างเงื่อนไขเกี่ยวกับการเกิดอุบัติเหตุเพื่อให้จ่ายเงินตามสัญญา⁷⁰ น้อยลง⁷⁰ เพราะตามกรมธรรม์

⁷⁰ คำพิพากษาศาลฎีกา 1002/2505 ผู้เอาประกันชีวิตถูกฆาตกรรมถึงตายโดยบังเอิญนั้น นับว่าเป็นอุบัติเหตุตามความหมายของคำว่าอุบัติเหตุแห่งข้อสัญญาที่ว่า "ต้องเป็นเหตุ เนื่อง

ประกันภัยอุบัติเหตุ มิได้ให้คำจำกัดความคำว่า "อุบัติเหตุ" ไว้ จึงต้องถือตามความหมายตาม พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ซึ่งให้ความหมายไว้ว่า "เหตุเกิดขึ้นโดยไม่คาดคิด หรือความบังเอิญ" หรืออ้างเงื่อนไขการชำระเบี้ยประกันชีวิตล่าช้า⁷¹ การอ้างเงื่อนไขประเภทนี้ ผู้รับ

(ต่อ)มาจากร่างกายผู้เอาประกันถูกบาดเจ็บอย่างรุนแรงจากสิ่งที่เกิดขึ้นภายนอกโดยบังเอิญ และปราศจากเจตนาของผู้มีส่วนกระทำให้เหตุการณ์นั้นเกิดขึ้น" แล้วผู้รับประกันชีวิตจึงต้องรับผิดชอบ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 529/2513 การที่ พ. (ผู้เอาประกันภัย) หกล้มขณะลงจากรถ ย่อมถือว่าเป็นอุบัติเหตุ เมื่อเป็นเหตุให้หมดลูกแตกปริ จึงถือว่าเป็นสาเหตุโดยตรงที่ทำให้ พ. ถึงแก่ความตาย จำเลยจึงต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายให้โจทก์ตามกรมธรรม์ประกันภัย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 764/2519 ล. เอาประกันอุบัติเหตุ กรมธรรม์ยกเว้นกรณีฆาตกรรม มีคนร้ายขว้างลูกกระเบิดมายังโต๊ะอาหารที่ ล. นั่งอยู่กับคนอื่นสามคน ทำให้ ล. กับอีกคนหนึ่งตาย โดยตั้งใจฆ่าคนอื่น เป็นอุบัติเหตุซึ่งบริษัทผู้รับประกันภัยต้องรับผิดชอบ ไม่ใช่ฆาตกรรม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 170/2524 ผู้เอาประกันชีวิตเป็นลมล้ม เป็นเรื่องเกิดขึ้นโดยบังเอิญ การล้มทำให้ศีรษะฟาดพื้นถึงตาย ถือเป็นอุบัติเหตุตามกรมธรรม์ประกันภัย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3489/2530 กรมธรรม์ประกันชีวิตและประกันอุบัติเหตุที่ ล. ผู้เอาประกันไว้กับจำเลยที่ 1 ระบุว่า ในกรณีที่ ล. ถึงแก่กรรม เนื่องจากการประสบอุบัติเหตุ จำเลยที่ 1 จะจ่ายเงินจำนวนประกันรวมจำนวนเงินประกันอุบัติเหตุให้แก่โจทก์ผู้รับประโยชน์ แม้ข้อเท็จจริงจะได้ความว่า น. บ่วยด้วยโรคเส้นหัวใจตีบก็ตาม แต่เหตุที่ทำให้ ล. ถึงแก่ความตาย เนื่องมาจากการประสบอุบัติเหตุถูกตุ๊กตากรูเข้าชนที่ขาด้านหลังล้มหงาย ศีรษะฟาดพื้นคอกตุ๊กตากรู กรณีจึงต้องถือว่า ล. ถึงแก่กรรมเนื่องจากการประสบอุบัติเหตุมิใช่เนื่องจากการป่วยเจ็บอันเป็นเหตุยกเว้นความรับผิดชอบตามเงื่อนไขแห่งกรมธรรม์ จำเลยที่ 1 จึงต้องรับผิดชอบจ่ายเงินประกันตามสัญญา จำเลยที่ 3 ตัวแทนเชิดเก็บเบี้ยประกันตามที่ได้รับมอบหมายให้จำเลยที่ 2 แม้จำเลยที่ 1 ผู้รับประกันภัยยังไม่ออกหลักฐานการรับชำระเบี้ยประกันให้โจทก์ ก็ต้องถือว่าจำเลยที่ 1 ได้รับชำระเบี้ยประกันโดยผ่านทางจำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นตัวแทนแล้วกรมธรรม์จึงยังไม่สิ้นผลบังคับ

⁷¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1260/2520 อ. ผู้เอาประกันชีวิตขาดส่งเบี้ยประกันชีวิตตามกรมธรรม์ประกันชีวิตมีว่า ผู้เอาประกันชีวิตอาจขอต่อบริษัทขยายเวลาออกไปได้ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ ดังนี้ อ. ต้องทำคำขอ ไม่ใช่กรมธรรม์ขยายเวลาออกไปโดยอัตโนมัติ การขอต่ออายุกรมธรรม์ต้องเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์ ข. ขอต่ออายุกรมธรรม์ แต่มิได้ชำระดอกเบี้ยและ

ประกันชีวิตต้องการที่จะจ่ายเงินตามสัญญาให้น้อยลง หรือประวิงการจ่ายเงิน หรืออ้างเพื่อที่จะปฏิเสธการจ่ายเงินตามสัญญา หรือในกรณีประวิงการบอกเลิกสัญญาประกันชีวิตในกรณีที่สัญญาประกันชีวิตนั้นเป็นโมฆียะ โดยบริษัทผู้รับประกันชีวิตจะระจอนกว่าผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้ถูกเอาประกันชีวิตเสียชีวิตแล้ว จึงจะทำการตรวจสอบว่ามีการใช้กลฉ้อฉลหรือปกปิดความจริงมาแต่ต้นหรือไม่ หากพบก็จะทำการบอกเลิกสัญญา ซึ่งในบางรายใช้เวลาล่วงเลยมาหลายปีก่อนที่จะบอกเลิกสัญญา เป็นเหมือนกับว่า บริษัทผู้รับประกันชีวิตต้องการเงินเบี้ยประกันชีวิตไปใช้หมุนเวียนภายในบริษัทก่อน เมื่อบอกเลิกสัญญาแล้วก็คืนให้โดยไม่ต้องชำระดอกเบี้ยแต่อย่างใด ซึ่งจำนวนผู้เอาประกันชีวิตที่มีการบอกเลิกสัญญาลักษณะเช่นนี้มีเป็นจำนวนมาก ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่าเป็นการเอาเปรียบผู้เอาประกันชีวิต หรือในบางกรณีผู้เอาประกันชีวิตนั้นอาจไม่ทราบความบกพร่องของสัญญาดังกล่าวที่กระทำลงไป

การกระทำของบริษัทผู้รับประกันชีวิตเช่นนี้เป็นการกระทำที่ผิดวัตถุประสงค์ของการประกันชีวิตและเป็นการสร้างความเสียหายให้กับธุรกิจประกันชีวิตอย่างหนึ่ง

จากที่กล่าวมาจะเห็นถึงความไม่เพียงพอ และความไม่เหมาะสมของกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ดังนั้นเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคมและปกป้องผู้ทำการประกันชีวิตโดยสุจริตให้ได้รับความเป็นธรรม ผู้เขียนจะได้เสนอแนะวิธีการแก้ไขต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(ต่อ) ตรวจสอบสุขภาพก่อนการที่ระบุไว้ในกรมธรรม์ ยังไม่ถือว่าได้ขยายเวลาออกไป ผู้เอาประกันภัยไม่ต้องใช้เงินตามกรมธรรม์